Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 77 (20. 344) • 1989 йил 1 апрель, шанба • Баҳоси 3 тийин.

Алоҳида китобча қилиб чиқарилди

«М. С. Горбачев. КПССнинг ҳозирги шароитдаги аграр сиёсати тўғрисида. КПСС Марказий Комитетининг Пленумида 1989 йил 15 мартда қилинган доклад» китобчаси босилиб чиқди.

Китобчани Сиёсий адабиёт нашриёти чиқарди.

(ТАСС).

ҚАЙТА ҚУРИШНИНГ БУРИЛИШ БОСҚИЧИДА

1989 йил 29 март куни оммавий ахборот воситалари раҳбарлари билан бўлган учрашувда М. С. ГОРБАЧЕВнинг сўзлаган нутқи

Ўртоқлар!

Бугун иккита масалани тилга олмоқчиман: булар КПСС Марказий Комитети март Пленумининг ва дастлабки тарзда СССР халқ депутатлари сайлови кампанияси якунларига оид масалалардир. Биз Пленумга узоқ вақт, пухта тайёргарлик кўрдик. Чунки гап инсоний муаммоларнинг энг муҳимларидан бири ҳақида бормоқда, XIX партия конференциясида биз бу муаммони жамиятимиз турмушидаги «танг нуқта» деб атадик. Мазкур Пленумни биз қайта қуриш жараёни доирасидаги катта қадам, бутун қайта қуришнинг жиддий тарзда олға силжиши, деб биламиз, чунки бу ўринда гап қайта қуришни амалга оширишнинг асосий йўналишларидан бири ҳақида бормоқда.

Биз шунга асосландикки, озиқ-овқат масаласини ҳал этмай туриб, замонавий аграр сиёсатни ишлаб чиқмасдан туриб қайта қуриш куч-қувватга тўлмайди, олға босмайди. Айни вақтда биз, башарти бутун жамиятда теран ўзгаришлар бўлмаса, аграр секторда ана шундай ўзгаришлар бўлиши қийинлигини ҳисобга олдик. Бу борада ҳамма нарса бир-бири билан боғланиб кетган.

Шу муносабат билан қуйидагиларни айтмоқчи эдим: баъзан мунозараларда бирор-бир муаммони бошқаларидан ажратиб олиб, забткорлик билан ҳал этиш керак, деган фикр айтилмоқда. Шу таклиф ёмон ният билан айтиляпти, деб ўйламайман. Шу билан бир қаторда ўтмишдан, ҳозир эса ўз тажрибамиздан ҳам шуни биламизки, бирон ерда қолоқлик содир бўлиши биланоқ, бу қолоқлик қайта қуришнинг бошқа кўпгина йўналишларига ҳам дарҳол ва жиддий тарзда таъсир этади. Шунинг учун ҳам ҳозиргача қайсидир муаммоларни алоҳида ажратиб олиш мумкин ва уни бошқа муаммолар ва жараёнлар билан боғлиқ эмас, деб ҳисоблаётган киши, биринчидан, ўзи масалани тўла тушуниб олмаган, иккинчидан эса, бошқаларни ҳам чалғитаётган бўлади.

Енгил йўлларни топишни истар эдик, лекин бундай йўллар йўқ. Буни дангал ва рўй-рост айтиш керак, шундай тушунмоқ лозим. Қайта қуриш ўрнига бошқа бирон нарсани таклиф этишга барча уринишлар самара бергани йўқ. Бунинг устига ана шундай уринишлар қайта қуришга халал бермоқда, холос.

Вазиятни шу тахлитда холисона тушуниш туфайли биз туб иқтисодий ислоҳот зарур, деб топдик. Худди шу боисдан ҳам бизга сиёсий ислоҳот зарур бўлиб қолди. Биз барча институтлар — давлат, сиёсат институтларини активлаштирмасдан, уларга янги сифат, янги вазифалар бахш этмасдан туриб, аввало, сиёсий ислоҳот орқали халққа қуйидан юқоригача — барча даражалардаги амалий ишларни ҳал этишга имкон бермасдан туриб режаларимизни амалга ошириб бўлмаслигини аён кўрдик.

Воқелигимизнинг туб муаммоси — озиқ-овқат муаммосидир. Буни ҳал этсак, экономикадагина эмас, социал-сиёсий соҳада ҳам жуда катта наф кўрамиз. Бу муаммони ҳал эта олмасак, рўй-рост айтганда, қайта қуришни барбод этишимиз, жамиятни жиддий тарзда беқарорлаштиришга йўл қўйишимиз мумкин. Шу яқин орада мазкур масалани чинакамига ҳал эта олмасак, бу — мамлакатнинг бутун тараққиётига жиддий таъсир этади.

Озиқ-овқат муаммосининг худди ана шу миқёслари, аҳамияти ва ўткирлиги Марказий Комитет Пленумида, унда қабул қилинган якунловчи ҳужжатлар ва қарорларда бу муаммони сиёсий жиҳатдан ўртага кўндаланг қилиб қўйиш лозимлигини белгилаб берди.

Пленум кўп йиллардан буён биринчи марта хўжалик муаммоларини ҳал этишни мулкий муносабатларни, қишлоқдаги ишлаб чиқариш муносабатларини тубдан ўзгартиришга, хўжалик юритишнинг янги формаларига ўтишга, бошқарув методларини тубдан ўзгартиришга боғлиқ қилиб қўйди. Мен бу фақат аграр секторнигина эмас, бутун экономикани ҳам ривожлантириш масалаларида нуқтаи назарларимизнинг тубдан ўзгаришини билдиришини назарда тутиб, шунга диққат-эътиборингизни қаратмоқчи эдим. Шунинг учун ҳам Пленум якунлари, бу анжуманда берилган сиёсий баҳолар ва йўл-йўриқлар фақат аграр масалага тааллуқли бўлмай, принцип эътибори билан умумназарий, умумсиёсий ва умумиқтисодий аҳамиятга ҳам моликдир.

Бу ўринда гап аграр секторда ҳам, умуман экономикада ҳам узоқ вақтга мўлжалланган ишимизни белгилаб берадиган янги ёндашувлар ҳақида бормоқда. Ана шу ёндашувлар асосида бутун экономикани юксалтириш, уни тараққиётнинг янги босқичига кўтариш вазифаларини ҳал этиш лозим.

Пленум қарорлари зудлик билан чоралар кўрилишини талаб этади, чунки Пленум жуда катта социал-сиёсий вазифани, яъни ўткир бўлиб турган озиқ-овқат муаммосини шу яқин орада ҳал этишни, XIII беш йилликда эса бутун экономикада бир қанча тадбирлар комплексини амалга оширишни ҳисобга олиб, жумладан молиявий соғломлаштиришни эътиборга олиб, аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларини барқарор таъминлаш вазифасини илгари сурди.

Бу, ўртоқлар, жуда катта социал-иқтисодий ва сиёсий вазифадир. Биз ҳаммамиз бу борада давр олдида жуда қийин синовдан ўтамиз. Аммо бошқа йўл йўқ. Шу давр мобайнида биз озиқ-овқат таъминотидаги аҳволни қатъият билан яхшилик сари буриб юборишимиз керак.

Аммо бозордаги аҳвол ҳозиргидек қолаверса, ҳеч вақо чиқмайди, ўртоқлар. Биз экономикадаги мувозанат бузилганини, мамлакат молия хўжалигидаги жиддий камчиликлар оқибатида, маошимиз ҳозиргача ҳам ҳали ишлаб чиқариш фаолиятининг пировард натижалари билан, меҳнат унумдорлигининг ўсиши билан мустаҳкам боғланмаганлиги оқибатида жуда кўп пул пайдо бўлиб қолганлигини кўриб турибмиз. Ҳар йили жуда кўп пул муомалага кирмоқда, унинг ўсиши ишлаб чиқариш товарлари ва озиқ-овқатнинг кўпайишидан илдамроқ бормоқда.

КПСС Марказий Комитетининг 1982 йил май Пленумидан кейин ҳам товарлар ва озиқ-овқат ишлаб чиқариш кўпайган эди. Шундай ўсиш ҳозир ҳам бор. Лекин биз буни ҳис этаётганимиз йўқ. Ўтган йили аҳолига сотиш учун товар ишлаб чиқариш 24 миллиард сўмлик кўпайди, хўш, ким буни сезди? Аҳвол ёмонроқ бўлиб чиқди, чунки шу давр мобайнида пул даромадлари ва маош товарлар ишлаб чиқаришга қараганда тезроқ ўсди. Шунинг учун ҳам биз аграр сектор билан шуғулланар эканмиз, айни вақтда молиявий соғломлаштириш масалаларини ҳам ҳал этишимиз керак. Акс ҳолда бутун куч-ғайратимиз беҳуда кетади, толиқиб қоламиз.

Такрор айтаманки, янги аграр сиёсатимизни амалга ошира бориб ўзимиз ишлаб чиққан йўлда биз энг асосий имтиҳондан ўтамиз. Бу имтиҳондан ўтишимиз керак.

Хуллас, ўртоқлар, олдимизда катта янгиликлар билан, янгича ёндашувларни ўрганиб олиш билан боғлиқ бўлган кенг миқёсли вазифалар турибди. Ушбу вазифалар ишни янгича олиб боришни талаб қилмоқда, албатта.

Назаримда, ҳозир партия зиммасига, айниқса катта иш юкланади. Демак, биз партиядан ажратмаётган оммавий ахборот воситалари зиммасига ҳам катта юмуш тушади. Ҳозирги вақтда оммавий ахборот воситаларисиз бирон-бир вазифани муваффақиятли ҳал этишни тасаввур қилиш қийин.

Нега бундай деяпман? Ленинча принципларга, ленинча ёндашувларга амал қилиб, одамларни ишонтириш, улар билан ишлаш керак. Одамлар ҳаётимизга сингиб бораётган барча янгиликларни биз фақат шиорлар, фақат сиёсий йўл-йўриқлар, ҳукумат қарорлари билангина мустаҳкамлаб қолмай, туб ўзгаришлар учун иқтисодий, ҳуқуқий негизни ҳам бунёд этаётганлигимизни ҳис этишлари лозим, токи халқ яхшироқ яшасин, ўзини дадилроқ ҳис этсин. Ўз зиммасига масъулият олиш, чинакам хўжайин бўлиш, ўз меҳнати неъматларидан баҳраманд бўлиш — бу жуда жиддий бурилишку ахир. Бу кишилар онгида катта бурилиш қилишни талаб этади, ўртоқлар. Аграр сектор хўжалик юритишнинг, бошқарувнинг тегишли формаларини ўзлаштиришда карвонбоши, кашшоф бўлади.

Партиянинг ишисиз, оммавий ахборот воситаларининг жиддий ишисиз, олға сурилган тадбирларни халқ тушуниб олишисиз иш оғир кўчади.

Башарти биз қишлоқ хўжалигининг барча меҳнаткашлари, аграр сектор мутахассислари ва раҳбарларининг тафаккурини қайта қурмас эканмиз, шу масалалар хусусида умуман жамиятимизнинг фикрини ўзгартирмас эканмиз, янги аграр сиёсатнинг уруғлари тез нишона бермайди, яхши ҳосилга умид боғлаш қийин бўлиб қолади.

Партиявий иш орқали, ташкилотчилик, мафкуравий фаолиятнинг барча формалари орқали, оммавий ахборот воситалари орқали деҳқонлар билан, аграр секторнинг барча меҳнаткашлари билан жиддий мулоқот бошлаш керак. Орттирилган тажрибага суяниш, айниқса муҳимдир. Ахир биз шу йиллар мобайнида анчагина яхши, фойдали тажриба тўпладик. Ҳаётнинг ўзига асосланиш керак. Бу жараён ниҳоятда терандир.

Бу ўринда турли манфаатлар тўқнаш келади, албатта, чунки Пленум ва ҳукумат ҳужжатларида тақдим этилган хўжалик юритишнинг янги формалари, бошқаришнинг янги методлари, тадбирларнинг бутун системаси барчага, барчанинг тирикчилигига тааллуқлидир.

Матбуотимизда ижара, пудрат қай тахлитда жорий этилаётгани, мустақиллик қандай рўёбга чиқаётгани, раҳбарлар, мутахассислар бунга қандай муносабатда бўлаётганликлари, меҳнаткашларнинг ўзлари бунга қандай қараётганликлари ҳақида анчагина материаллар босилди. Бу ўринда ҳамма нарса соз деб кўрсатиш ярамайди. Рўй-рост айтадиган бўлсам, биздаги аҳвол кўнгилдагидек эмас. Зарар кўриб ишлаётган хўжаликларни олайлик. Бу хўжаликларнинг кўпчилигида маош яхши, одамларнинг тирикчилиги ҳам дуруст. У ерларда бошқа муаммолар бор — йўллар йўқ, айтиш жоиз бўлса, зарур инфраструктура йўқ. У ерларда, ҳар қалай насиба бутун. Бу — биргина мисолдир, холос.

Бутун ишимиз осонлик билан кўчмайди, ўртоқлар, сира осонлик билан кўчмайди. Эски, одатдаги юмушларга ўтиш ҳамиша мураккабдир. Барча авлодлар, турли кишилар — оддий меҳнаткашлар ҳам, мутахассислар ҳам, барча даражадаги раҳбарлар ҳам ўтмиш билан боғлангандир. Ўтмиш ҳаммамизнинг вужудимизга сингиб кетган. Ҳеч нарсани жўнлаштиришга ҳожат йўқ. Ҳамма нарсани аслида қандай бўлса, шундайлигича кўриш керак. Асоссиз кўтаринки кайфиятга ўрин йўқ. Жуда жиддий тарзда ишлаш лозим бўлади.

Партия ташкилотлари ҳам, оммавий ахборот воситалари ҳам мустаҳкам позицияда туриб, Пленум ғоялари ва қарорларини ҳимоя қилишлари ва олға силжитишлари муҳимдир. Олдиндан шуни айтишим керакки, ҳозиргача ишлаб чиқилган, бугун қабул қилинаётган ва эртага қабул қилинадиган қарорларнинг бирортаси ҳам идеал қарорлар бўлмайди. Фақат ҳаёт синовидан, ҳаёт текширувидан ўтганидан кейингина у ёки бу қарорнинг, ҳужжатнинг афзалликлари, заиф ва кучли томонлари аён бўлиб қолади ва ҳоказо.

Ҳозир бизда илмий ходимлар ўртасида ҳам, матбуотда ҳам бир одат пайдо бўлди: бирон-бир қарор чиқиши биланоқ, ҳатто унинг моҳиятини пухта ўрганмай, одамларнинг фикрини алғов-далғов қилиб, биринчи галда ундан заиф жиҳатларни қидиришга киришадилар. Шуни рўй-рост айтмоқчиманки, ҳозир меҳнат коллективларида ҳам, жамоат ташкилотларида ҳам, Фанлар академиясида ҳам, бошқа жойларда ҳам дастлабки тарзда кўриб чиқилмай, қарорлар қабул қилинаётгани йўқ. Бундан буён ҳам ана шу жараён ривожланиб, кенгайиб, чуқурлашиб бораверади, бундан кўзда тутилаётган мақсад шуки, қарорларимиз яна ҳам асосланган бўлиши керак. Тўғри, заифликлар кўпайиб кетмаслиги, хатоларимиз илдиз отиб кетмаслиги учун уларни кўра билиш керак, албатта. Бу заифлик ва хатоларни кўриш ва шундан бохабар этиш лозим. Аммо, ҳар қалай, ҳозир ушбу қарорлар тажрибага суянаётганлиги, улар амалиётда синаб кўрилаётгани энг муҳимидир. Бу қарорлар — ҳаётий қарорлардир. Шунинг учун ҳам уларни рўёбга чиқара бориш, зарур бўлиб қолганда эса бу қарорларга айрим тузатишлар киритиш лозим.

(Давоми иккинчи бетда).

МАРТ ПЛЕНУМИ БЕЛГИЛАБ БЕРГАН ЙЎЛДАН

АГРОСАНОАТ КОМПЛЕКСИНИ ЖАДАЛ РИВОЖЛАНТИРИШ, ОЗИҚ-ОВҚАТ ПРОГРАММАСИНИ ҲАЛ ҚИЛИШ САРИ

Республика қишлоқ хўжалик ходимларининг 30 март куни Тошкентда бўлган қурултойида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов доклади юзасидан музокараларни Жиззах районидаги А. Навоий номли колхоз пахтачилик бригадасининг бошлиғи, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси **Т. Раҳмонқулова** бошлаб берди.

— КПССнинг ҳозирги аграр сиёсати қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари мустақиллигини ривожлантириш, пудрат турли шаклларини, шу жумладан ижарани кенг қўлланишга қаратилган бўлиб, бу сиёсат бугунги кундаёқ дастлабки ижобий натижаларни берди, — деди у.

Масалан, бизнинг колхозимиз ўтган йили фақат пахта сотишдан 7 миллион 714 минг сўм даромад олди. Соффойда 1 миллион 800 минг сўмни, хўжалик меҳнаткашларининг ўртача ойлик иш ҳақи уч юз сўмни ташкил этди. Бугунги кунда колхознинг жорий счётида икки миллион сўмдан кўпроқ пул бор.

Бригадамиздаги ишлар бундан ҳам яхшироқ. Бизда ойлик иш ҳақи 650 сўмгача кўтарилди. Ҳар гектар ердан 32 центнер ҳосил етиштирдик. Барча ҳосилни машиналарда териб олдик.

Айни вақтда, менинг фикримча, мустақилликнинг ҳам оқилона чегараси бўлиши зарур. Сўнгги вақтларда матбуот саҳифаларида пахта етиштириш планларини янадан камайтириш зарурлиги тўғрисида кўп фикрлар айтилмоқда. Бу бир томондан яхши фикрга ўхшайди — катта майдонларга озуқа ва сабзавот экинлари экиш имконияти пайдо бўлади. Лекин бошқа томондан олсак, пахта етиштиришни янада камайтириш иқтисодий йўқотишларга олиб келади.

Шу боисдан бугун энг аввало пахтакор меҳнатини нормал рағбатлантириш, хом ашё нархини кўтариш ҳақида гап бориши керак.

Пахтани қайта ишловчи саноат алоҳида эътибор беришни талаб қилмоқда. Эскириб қолган технологик ускуналар ҳосилни ўз вақтида қайта ишлашга имкон бермайди, бу эса тола сифатига таъсир қилади.

Агар Озиқ-овқат программаси ҳақида гапирадиган бўлсак, уни кучли базани вужудга келтирмасдан — омборхоналар ва қайта ишловчи корхоналар бунёд қилмасдан туриб ҳал қилиш мумкин эмас. Етиштирилган сабзавот, мева ва полиз экинларини сақлаш жиддий муаммо бўлиб қолмоқда. Бу маҳсулотлар истеъмолчига етиб бормасданоқ йўлнинг ўзида кўплаб нест-нобуд бўлмоқда.

Минбарга Ўзбекистон Компартияси Сурхондарё область комитетининг биринчи секретари **С. Мамарасулов** чиқади.

— КПСС Марказий Комитетининг март Пленуми Озиқ-овқат программасини ҳал этишнинг асосий йўлларини белгилаб берди. Сурхондарё область меҳнаткашлари партиянинг меҳнаткашлар фаровонлигини ошириш борасидаги қарорларини қўллаб-қувватламоқдалар ва бу қарорларни бажариш учун меҳнат қилмоқдалар.

Сурхондарё области 1988 йилда республикада биринчи бўлиб ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтганлиги маълум. Хўжалик ҳисоби рентабелликни кескин оширишга — уни 40 процентгача кўпайтиришга олиб келди.

Лекин ишга ижодий ёндашилмаса, хўжалик юритишнинг турли шакллари жорий этилмаса, олға қараб қилаётган ҳаракатимиз тўхтаб қолиши мумкин. Бинобарин ўзаро иқтисодий муносабатларнинг у ёки бу системасини танлаб олиш ҳуқуқи деҳқонларнинг ўзида бўлиши керак. Уларни ижарани қўлланишга ёки пудратнинг ҳар қандай бошқа турини қўлланишга мажбур қилмаслик лозим. Ҳар бир ҳолда конкрет шарт-шароитга қараб йўл тутиш керак.

Пахтакор меҳнати ҳақ тўлаш билан рағбатлантирилиши зарур. Пахта нархини тартибга солиш, унга бериладиган давлат буюртмаси эса етмиш фоиздан ошмаслиги керак. Қолган ўттиз фоиз ҳосилни хўжалик хоҳлаган ерига сотиши учун унинг ихтиёрида қолдирилса ёмон бўлмасди.

Нотиқ республика Давлат агросаноати идораларини қаттиқ танқид қилди. Унинг кўп минг кишилик коллективи нима билан шуғулланаётганини тушуниш қийин. Деҳқонлар ва чорвадорларга маслаҳат беряптими? Лекин улар маслаҳатга муҳтож эмаслар — ўз вазифаларини яхши билишади. Ўнлаб йиллар давомида ишлаб чиқарувчиларга сон-саноқсиз маслаҳатлар ва кўрсатмалар бериб келишди, лекин бирор фойдаси бўлдими? Маслаҳатдан амалий ишга — ишлаб чиқарувчиларга конкрет ёрдам кўрсатишга ўтадиган вақт келди.

Республикамизда вазиятни соғломлаштириш, ижодий муҳит яратиш учун кўп иш қилинмоқда. Наврўз сингари ажойиб халқ анъаналари ҳузуримизга яна қайтиб келмоқда. Республикамиз идеология ташкилотлари эса бунга тайёр эмасликлари маълум бўлиб қолди. Ўқувчи ёшлар орасида олиб борилаётган тарбиявий ишлар айниқса катта ташвиш туғдирмоқда.

Тахтакўпир районидаги «Совет Ўзбекистони» совхозининг механизатори **М. Жубанишев** ўз нутқида Қорақалпоғистонда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришнинг муҳим муаммоларига тўхталди.

Район меҳнаткашлари эришган муайян муваффақиятлар, шоли ва бошқа экинлар етиштириш планларининг ошириб бажарилиши — интенсив технологиялар жорий этилишининг, хўжалик юритишнинг янги усулларига, энг аввало ижара пудратига ўтишнинг натижасидир.

Партия ва ҳукуматимизнинг Орол денгизи ҳавзасидаги ва Оролбўйидаги вазиятни ҳар томонлама яхшилашга қаратилган қарорлари автоном республикани социал-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштиришга қудратли туртки бўлди. Республика Олий Советининг депутатлар группаси ана шу қарорни амалга ошириш учун кўп иш қилмоқда. Нотиқ оқилона тадбирларни амалга оширишга халақит бераётган «Орол ҳимоячиларини» улар конкрет иш ўрнига қуруқ сафсата билан шуғулланаётганликлари учун танқид қилди. Қилинадиган ишлар эса жуда кўп.

Ерларни шўр босиши ҳақиқий офатга айланди, деди нотиқ. — Бундан қутилишда Қоратеран насос станцияси иккинчи навбатининг қурилиши ёрдам бериши мумкин.

Социал соҳани, йўл хўжалигини тубдан яхшилаш тақазо қилинмоқда. Маданий зоналардан юзлаб километр узоқда, олис яйловларда ишлаётган чўпонлар йўл йўқлиги оқибатида жиддий қийинчиликларга учрамоқдалар. Йўлларнинг йўқлиги натижасида ем-хашак, техника ташиш қимматга тушмоқда. Нотиқ Давлат агросаноат комитети, министрликлар ва идоралар эътиборини Қорақалпоғистоннинг бир қанча районларида яхши асфальт йўлларни тезроқ қуриш зарурлигига қаратди.

ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими президиуми раисининг ўринбосари **Ш. Иброҳимов** йиғилганлар ҳузурида сўзга чиқиб, олимларнинг пахтачиликни янада ривожлантириш тўғрисидаги фикрлари билан ўртоқлашди.

— Энг аввало, яқин йилларда пахта плани беш миллион тоннага камайтирилиши бизга, ниҳоят, хўжаликни оқилона юритишга, чорвачилик, сабзавотчиликни ривожлантиришга ёрдам беришини айтишни хоҳлардим, — деди у.

Афтидан, бу сўнгги рақам эмас. Пахта етиштиришнинг ҳақиқатан ҳам энг мақбул ҳажмини белгилаш учун олимлар ва иқтисодчилар ишлашлари керак бўлади. Лекин бу масалалар бошқа кўп масалалар сингари асосли равишда тайёрланганидан сўнг кишилар ҳукмига ҳавола қилиниши лозим. Ҳозир эса шундай ҳам бўляптики, оммавий ахборот воситалари кўпинча мутахассислар билан келишмасдан, турли масалалар бўйича нотўғри фикр уйғотиши мумкин бўлган материалларни босиб чиқармоқда.

Ўтган йил якунлари қўшиб ёзишларсиз ҳам юқори ҳосил олишимиз мумкинлигини кўрсатди. Бунга қишлоқ хўжалигида буйруқ бериш ва маъмуриятчилик анча камайганлиги сабабли ҳам эришилди. Бундан буён ҳам деҳқонларнинг мустақиллигини кенгайтириш зарур.

Пахтачиликнинг энг асосий резервларидан бири ҳар гектар ердан энг кўп даражада сифатли ҳосил етиштиришдир. Лекин бунинг учун ернинг ўзига, унинг ҳосилдорлигига кўпроқ эътибор бериш, агротехника қоидаларига қатъий риоя этиш зарур. Агротехника қоидалари бузилиши оқибатида ернинг унумдорлиги ёмонлашибгина қолмай, пахтанинг нави, толанинг сифати ҳам пасайиб кетади.

(Ҳисоботнинг давоми газетамизнинг келгуси сонида босилади).

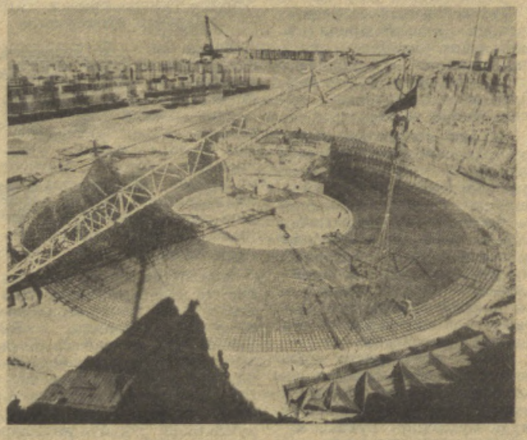

ГИГАНТ БУНЁД ЭТИЛМОҚДА

Қашқадарё областидаги Толимаржон ГРЭСида ноёб иншоот бунёд этилмоқда. Бу — ГРЭСнинг тўртта энергоблоки учун мўлжалланган улкан тутун ўтказгич трубадир. Унинг баландлиги 270 метр бўлиб, республикада энг улкан ҳисобланади. Иншоотнинг пойдевори учун 720 тонна арматура ва 7 минг 200 кубометр бетон ажратилган.

Бу ердаги ишларни «Толимарджангрэсстрой» бошқармасининг В. М. Южалкин бошчилигидаги комплекс бригадаси тезкорлик билан бажармоқда. Коллективга уюшган 92 қурувчининг орасида ўн олти миллатга мансуб бунёдкорлар бор. Улар мазкур объектни ўз вақтида ишга туширишга сўз беришган.

Суратларда: 1. Моҳир пайвандчи, КПСС аъзоси Григорий Семёнович Ким. У ҳамма ишларни пишиқ-пухта бажаришда ҳаммага ўрнак кўрсатяпти. Қурилишга Бекобод шаҳридан келган. 2. Гигант иншоот пойдеворининг кўриниши.

Ш. ШАРОПОВ фотолари (УзТАГ).

ТОШКЕНТ МЕТРОПОЛИТЕНИГА БАЙРОҚ ТОПШИРИЛДИ

Меҳнат унумдорлигини ўстириш суръатлари, пассажирлар ташиш таннархини камайтириш, пландаги дотацияни иқтисод қилиш ва бошқа бир қанча кўрсаткичлар юзасидан 1988 йил тўртинчи квартал якунларига кўра Тошкент метрополитени мамлакат метрополитенлари ўртасида энг яхши деб топилди. 29 март куни унинг коллективига Темир йўллар министрлиги билан темир йўл транспорти ва транспорт қурилиши ишчилари касаба союзи Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроғи тантанали вазиятда топширилди.

Тошкент метросининг пассажир ташиш ҳажми ошмоқда. Ўтган йили пландан ташқари 2,5 миллион пассажир ташилди. Бу йил 132,1 миллион пассажир ташиш мўлжалланган. Ўзбекистон линиясининг янги участкаси ишга туширилиши билан пассажир ташиш янада кўпаяди. Бу участка Тошкентнинг эски шаҳар қисмига транспорт хизмати кўрсатишни анча яхшилайди. Ўзбекистон линияси электр депосининг биринчи навбати, ҳаракатдаги состав ремонт базаси фойдаланишга топширилади.

Метрополитен январь ойидан ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтди. Унинг даромадини кўпайтириш, пулли хизмат кўрсатишни кенгайтириш режалаштирилмоқда.

Бу вазифаларнинг ҳаммасини пассажир ташишда тўла хавфсизликни таъминлаш ва юксак даражада маданий хизмат кўрсатиш билан ҳал этиш зарурлигини тантанали йиғилиш қатнашчилари таъкидладилар.

(ЎзТАГ).

А. А. ВИЛОЯТИЙ МОСКВАГА КЕЛДИ

Эрон Ислом Республикаси ташқи ишлар министри А. А. Вилоятий қисқа амалий визит билан 30 март куни Москвага келди.

Аэропортда уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, СССР ташқи ишлар министри Э. А. Шеварднадзе, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Кутиб олувчилар орасида Эрон Ислом Республикасининг СССРдаги элчиси Н. Ҳайрони-Нобари бор эди.

(ТАСС).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми:

Темирйўлчилар соғлиғини сақлаш ишида муваффақиятларга эришганлиги, зилзиладан зарар кўрган Арманистон аҳолисига медицина ёрдами кўрсатиш соҳасида фаол иштирок этганлиги учун Ўрта Осиё темир йўли медицина-санитария хизматининг бошлиғи ўртоқ Шавкат Жўраҳўжаевич **Эшонхўжаевга** «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган соғлиқни сақлаш ходими» фахрий унвони берди;

Кўп йиллик самарали педагогик фаолияти, умумий таълим мактаби ислоҳотини муваффақиятли амалга оширганлиги учун Тошкент область Орджоникидзе районидаги 30-ўрта мактаб директори ўртоқ Қўчқор **Маҳмудовга** «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими» фахрий унвони берди;

Ижрочилик санъатини ривожлантиришдаги хизматлари учун М. Қориёқубов номли ўзбек давлат филармониясининг қуйидаги ходимларига «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист» фахрий унвони берди:

Оқилова Лола Исахоровна — «Шодлик» давлат ашула ва рақс ансамблининг балет артисти

Бекиров Делявер Мамутович — «Хайтарма» татар ашула ва рақс ансамблининг бадиий раҳбари ва бош дирижёри

Куценко Ольга Алексеевна — концерт-лекция бюросининг вокалчи-солисти

Матёқубов Отахон — концерт-лекция бюросининг вокалчи-солисти

Петровец Андрей Александрович — оригинал жанр артисти.

Ижрочилик санъатини пропаганда қилиш соҳасида фаол самарали ишлаганлиги учун М. Қориёқубов номли ўзбек давлат филармонияси «Шодлик» давлат ашула ва рақс ансамбли концертларини олиб борувчи ўртоқ Ўткир **Сидиқовни** Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлади.

АХБОРОТ

Тошкент шаҳар Советининг ижроия комитети Ўрта Осиё ва Қозоғистон қардош иттифоқдош республикалари пойтахтларининг 2—9 апрелга планлаштирилган биринчи дўстлик фестивалини ўтказиш муддатлари анча кейинга кўчирилишини маълум қилади.

ҚАЙТА ҚУРИШНИНГ БУРИЛИШ БОСҚИЧИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Биз ҳозир қайси йўлдан келаётганимизни, қандай довонлардан ўтганимизни ва қандай сабоқлар чиқаришимиз лозимлигини чуқур таҳлил қилдик. Хўш, бундай таҳлилдан муддао нима? Сабоқлардан ҳаётга, уни ўзгартиришга томон бориш керак. Келинг, турмушимизни биргаликда янгилайлик, турмушни қандай яхшилаш мумкинлигини биргаликда ўйлаб кўрайлик, келинг куч-ғайратларимизни бирлаштирайлик. Ноҳолислик ва жиззакиликдан холи бўлайлик, умумий манфаатларни ҳамма нарсадан афзал кўрайлик. Қайта қуриш йўлларидан олға қараб ҳаракат қилавериш зарур, чунки кимнинг оғзидан чиқаётганидан қатъи назар, сафсатабозлик эмас, балки фақат ҳаракат, фақат конкрет ишларгина қайта қуришни тубдан силжитиши, ҳимоя қилиши мумкин.

Хуллас, ҳаётга суяниш, янгилик нишоналарини кўриш, аграр секторда янги ёндашувларни ўрганишдаги ҳали дастлабки бўлса ҳам, аммо реал тажрибани кўриш асосий масаладир.

Партия органлари, оммавий ахборот воситаларининг вазифаси — қабул қилинган қарорларнинг амалга оширилиши устидан партиявий ва умумхалқ назоратини ташкил этишдир. Жамоат назорати керак, ўртоқлар. Бундай назорат, аввало оммавий ахборот воситалари орқали ўрнатилиши керак. Бу энг кучли, энг ошкора назоратдир.

Аграр секторлаги теран ўзгаришларнинг барча тарафдорлари қулай ижтимоий муҳитда ҳаракат қилишлари жуда муҳимдир. Бундай муҳитни партия, оммавий ахборот воситалари вужудга келтириши керак. Бу ўринда гап янгиликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш тўғрисида бормоқда. Ва аксинча, аграр секторлаги теран ўзгаришлар жараёнига халал беришга ҳаракат қилаётган барча кишилар ўзларини, жуда бўлмаганда, ноқулай сезишлари керак.

Қайта қуришимиздек туб бурилишда биз шу йилларда қўлга киритилган имкониятлар — у ёки бу муаммони ойдинлаштириш, у ёки бу жараённинг йўналиши, аҳамияти, тўғрилиги ёки хатолигини аниқлаш учун нуқтаи назарларни тақкослаш имкониятидан маҳрум бўла олмаймиз. Эндиликда бусиз яшашимиз ва олға интилишимиз мумкин эмас.

Ҳозир ҳаммамиз худди шунга эҳтиёж сезиб турибмиз. Агар бирон-бир жойда қандайдир муваффақиятсизликлар ва нуқсонлар содир бўлса, буни фожиага айлантирмаслик, ваҳима кўтармаслик керак. Ҳаётнинг ўзидан ўрганиш, амалий иш жараёнида тажриба орттириш ва ақлни чархлаш, янгича ишлашни ўрганиш лозим.

Пленумнинг асосий йўлйўриқларидан бири — хўжалик юритишнинг жуда хилма-хил формаларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш лозимлигини принцип эътибори билан муҳим деб ҳисоблайман. Бу ҳақда гапираётганлигимнинг боиси шундаки, у ёки бу нашрлар кўпинча бирон-бир формага мойил бўлиб қолмоқдалар. Агар биз барча формаларнинг равнақи учун имконият берсак, бундан наф кўрамиз, деб ўйлайман. Фақат янги формалар, методлар, ёндашувлардан, фан-техника тараққиёти ютуқларидан, янги технологиялардан фойдаланибгина олға ҳаракат қилиш мумкинлигига ҳар кимнинг ўзи тажрибада ишонч ҳосил қилсин. Тилимизга сингиб кетган «жорий этиш» деган ибора бор. Келинг, янгилик нишоналарининг тутиб кетиш жараёнини кенгроқ ва ёркинроқ ёритиб берайлик, шу нишоналарни қўллаб-қувватлайлик. Одамлар унинг афзалликларини ўзлари кўриб, уқиб олсинлар ва зарурини танлаб олсинлар. Худди шундай қилганимиздагина, иш тамоман бошқача бўлади. Тамоман бошқача муносабат қарор топади ва тамоман бошқача натижаларга эришилади.

Пленум ижара асосида кооперативлар тузиш йўли билан колхоз ва совхозларни ички қайта қуриш, уларнинг жуда катта потенциалини рўёбга чиқариш лозим, деб йўл-йўриқ берди. Аммо Пленум агрофирмалар ва агрокомбинатларни ҳам қўллаб-қувватлади. Пленум колхоз ва совхозлар ичидагина эмас, балки улардан ташқарида ҳам тузиладиган деҳқон хўжаликлари, шахсий ёрдамчи хўжаликлар ва ижарани қўллаб-қувватлаш лозим, деб топди. Пленум саноат ва қишлоқ хўжалиги интеграцияси ғоясини ҳам, жумладан ёрдамчи хўжаликлар бунёд этиш доирасидагина эмас, балки бошқа формаларда бўладиган ана шундай интеграция ғоясини ҳам қўллаб-қувватлади. Владимир областида, Киров областида, масалан ана шундай тажриба бор. Барча формалардаги интеграция ривожланаверсин.

Бошқача айтганда, ўртоқлар, ақидапарастлик бўлмасин, мустақилликни, ерга эгалик туйғусини мустаҳкамлайдиган барча нарсалар имкони борича қўллаб-қувватланаверсин. Асосийси — экономика ана шу секторидаги реал мавжуд резервларни ҳаракатга келтириш учун имконият беришдан, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини кўпайтирган ҳолда тезроқ самара олишдан иборатдир.

Пленум шу яқин орада бутун қайта ишлаш саноатини тубдан модернизация қилиш зарурлигини, қишлоқ хўжалик маҳсулотини асраш ва қайта ишлаш системасини яхшилаш лозимлигини алоҳида таъкидлади. Бу тезда сезиларли натижалар бериши мумкин. Аграр сектор учун турлича йўналишларда сарфланаётган капитал маблағлар бир даражада самара берса, юқорида санаб ўтилган соҳалардаги самара бундан 1,5 — 2 баравар кўпдир.

Ҳозир биз бу вазифани бажаришга мудофаа саноати, гражданмашинасозлиги, йирик қурилиш ташкилотларини жалб этиб, кенг миқёсда ҳал этмоқдамиз. Биз бу программани уддалашимиз керак. Матбуот бу ердаги ишнинг боришини кўрсатиши, ишлаб чиқариш ходимларига сўз бериши, уларнинг ишини текшириши керак.

Амалиётга тааллуқли яна бир масала бор. Унинг ҳал этилишидан тез самара олишини кутяпмиз. Бу ўринда гап шахсий ёрдамчи хўжаликлар ҳақида бормоқда. Ёрдамчи хўжалиги бўлган одамлар биз улар томонида эканлигимизни кўриб, кўнгиллари тўқ бўлди. Улар ишга астойдил, ғайрат-шижоат билан киришмоқдалар.

Шахсий ёрдамчи хўжаликлар билан шуғулланила бошлаган областларда озиқ-овқат таъминоти муаммосини ҳал этишда ижобий жараёнлар содир бўлмоқда. Фақат шу йўл билангина озиқ-овқат муаммосини ҳал этиш мумкин эмас, албатта. Лекин ишни анча ўнглаб олиш мумкин. Ҳозирнинг ўзидаёқ, кўп нарсалар ўзгарди, табиий жараён кечмоқда: шахсий ёрдамчи хўжаликларнинг эгалари шартнома асосида ем-хашак, ёш чорва моллари, хизматлар ва транспорт билан таъминланмоқда.

Мол-ҳолни ҳам, бошқа маҳсулотни ҳам қабул қилиб олиб, ортиқча ташвишсиз зарур жойга элтиб қўйишади. У чўчқа боласини ҳам ёки бошқа жониворларни ҳам боқаверади, бу орада шартнома асосида хўжалик молини ҳам семиртириб беради. Шундай қилиб, хонадон хўжалигининг ресурслари ва ижтимоий секторга жалб этилмаган меҳнат ҳам сафарбар қилинади.

Барча резервларни ишга солиш керак. Озиқ-овқат муаммосини ҳал этишга ёрдам берадиган ҳамма нарса, аграр секторимиз замиридаги имкониятларни рўёбга чиқариш билан боғлиқ бўлган ҳамма нарса — тўғридир, бундан халқ, социализм наф кўради.

Рентабеллиги паст ва зарар кўриб ишлаётган колхоз ва совхозлар масаласига алоҳида тўхталиб ўтмоқчи эдим. Бу мавзу Пленумга қадар ҳам, Пленумнинг ўзида ҳам қизғин муҳокама қилинди. Бу мавзу қишлоқ меҳнаткашларинигина эмас, партия, хўжалик ходимларини, бутун жамиятни ҳаяжонга солиб турибди. Биз ана шу мавзуга енгил-елпи, жўнгина ёндашувлардан ўзимизни тийишимиз керак. Мунозараларда бир-бирига батамом зид нуқтаи назарлар тўқнашди. Баъзиларнинг фикрича, жамият ана шу хўжаликларнинг паст рентабелли, зарар келтираётган ишини бундан буён ҳам маблағ билан қоплаши керак. Далил-исботлар эса қуйидагича: зарар кўрилаётгани учун айбни фақат ана шу меҳнат коллективлари зиммасига юклатиш мумкин эмас. Бу муайян регионларнинг иқтисодий ва социал ривожланишида, ана шу масалаларни ҳал этишга ёндашувларда жиддий нуқсонлар оқибатида содир бўлди. Бу гапда анчагина жон бор. Ноқоратупроқ зонада ишлаб чиқариш кучларини жойлаштиришдаги хато сиёсат туфайли қишлоққа нечоғли катта зарба берилганига назар ташланг! Эндиликда кўпчилик хўжаликларда экин-тикинга ва мол-ҳолга қарашга қурби етмайдиган қариялар қолган экан, бунинг учун деҳқон айбдорми? Аммо биз ана шу хўжаликларга дотация бераверишимиз керак, деган фикрга ҳам қўшила олмаймиз.

Бошқалар эса бу хўжаликларни дарҳол «ёпиш», ерни бошқа колхоз ва совхозларга, саноат корхоналарига, ижарачиларга тақсимлаш лозим, демоқдалар. Ёпиб қўяверинг, эртага эса ҳамма иш юриши кетади, ҳаёт ҳамма нарсани жой-жойига қўяди, дейишмоқда. Ҳатто айрим билимдон иқтисодчилар ҳам шундай дейишмоқда. Танг қолади киши! Яна ўша ҳаётдан анча узоқ бўлган мавҳум андозалар ва қолиплар... Наҳотки, одамларнинг асабини қақшатиш, иқтисодий омоч билан одамлар тақдирини оёқости қилиб кетиш мумкин бўлса! Ахир бу ўринда гап территориясида анчагина аҳоли яшаётган ва маҳсулотнинг 20 процентга яқинини бераётган хўжаликлар ҳақида бормоқда-ку. Шунинг учун ҳам қуруққина қилиб «ёпиб қўйилсин!» деб буйруқ бериш ва одамлар қандай хоҳласа, шундай яшайверсин, дейиш мумкинми? Жамиятнинг туб негизларига даҳлдор бўлган катта сиёсатда бунчалик шоввозлик қилиб бўлмайди! Нима учун матбуотда ана шу «шоввозлар» кўпинча қўллаб-қувватланяпти?

Йўл-йўлакай айтмоқчиманки, биз барча салбий жараёнларни — нуқсонларни ҳам, хўжасизликни ҳам, бошқа камчиликларни ҳам назорат қилишимиз, танқид нишонига олиб туришимиз керак, албатта. Матбуотнинг ана шу покловчилик вазифаси ниҳоятда муҳимдир. Аммо камчиликларни бартараф этиш, таркиб топган вазиятдан чиқиш йўлларини кўрсатиб бериш ҳам шу қадар муҳимдир. Матбуот фаолиятидаги ана шу нуқсонлар ҳақида меҳнаткашлардан анчагина мулоҳазалар тушмоқда.

Ёндашувни биз қандай тушунаётганимизни сизга яна бир карра айтиб ўтмоқчиман: булар демократияни ривожлантириш, ошкораликни сақлаш ва чуқурлаштириш, назоратни амалга оширишдир. Аммо ўртоқлар, бутун манзарани кўриш лозим, одамларга меҳнатга янгича муносабат, ижодий изланиш нималар бераётганини, бунинг неъматларини, мамлакат бундан қандай наф кўраётганини кўрсатиб бериш керак.

Пленумнинг сиёсий йўлйўриқлари қуйидагича: зарар кўриб ишлаш муаммосини ҳозир рўёбга чиққан хўжалик юритишнинг янги формалари ва янги имкониятлардан фойдаланиб, яқин бир-икки йил ичида ҳал этиш керак. Ана шу корхоналарнинг кўпчилиги (бу айниқса рентабеллиги паст корхоналарга тааллуқлидир) бу вазифани ҳал этишнинг уддасидан чиқа олади. Жиддий иш, ишга каттароқ масъулият билан муносабат ва хўжаликни самаралироқ юритиш талаб этилади, албатта.

Аммо, ҳойнаҳой қаддини ўзи ростлаб ололмайдиган хўжаликлар ҳам бўлса керак. Бу ўринда эса уларнинг тақдирини жамият ва меҳнат коллективлари манфаатларини ўйлаб ҳал этиш керак. Ер ва ишлаб чиқариш фондларини бақувватроқ хўжаликларга бериш ёки уларни саноат ва қишлоқнинг интеграциясига ўтказиш, ёхуд ер ва фондларни ижарачи коллективларга ўтказиш асосида ўша хўжаликларнинг тақдирини ҳал этиш мумкин. Бу пухта, ҳар томонлама ўйлаб чуқур ва жиддий иш олиб боришни талаб этади. Чунки ҳар бир колхоз ва совхоз ўз тарихига, ўз қиёфасига эга, унга конкрет ёндашиш лозим бўлади. Такрор айтаманки, бу ўринда шошма-шошарлик билан бир қолипда иш тутилишига йўл қўйиб бўлмайди. Қарорларни реал вазиятни ҳисобга олган ҳолда чиқариш лозим.

Пленум ўтмиш тажрибасини таҳлил этишга катта эътибор берди, бу таҳлилдан келиб чиқадиган энг муҳим принципиал хулоса шундан иборатки, барча масалаларни одамлар ва жамиятнинг манфаатларини ҳисобга олиб, ҳар қандай маъмуриятчилик, ўз позициясини тиқиштиришни истисно этиб ҳал қилиш лозим. Бу гап юқори органларгагина эмас, айни вақтда колхоз ва совхозларда, аграр секторнинг бошқа участкаларида ишлаётган кадрларга ҳам тааллуқлидир.

Маъмуриятчилик ҳозир колхоз ва совхозларнинг кўпгина раҳбарлари, мутахассислар иш услубига хос бўлиб турибди. Шунинг учун ҳам уларга ижара мақбул эмас. Улар кўрсатма, топшириқ, буйруқ беришни, одамлар улар измида бўлишини истайдилар. Ижара эса — бу шериклик муносабатлари, ўзаро мажбуриятлар, бир-бирининг ишларига аралашмасликдир. Бу — мустақилликдир. Хўжалик ҳисоби ҳам, пудрат ҳам агар реал хўжалик ҳисоби муносабатлари жорий этилган бўлса, агрофирма ва агрокомбинатлар ҳам мустақилликдир. Шу туфайли ҳозир колхоз ва совхозларда ҳам маъмуриятчилик одатини бартараф этиш биз учун муҳимдир.

Қишлоқда иқтисодий муносабатларни тубдан қайта қуриш хўжалик юритишнинг янги шаклларини мажбуран ўрнатиш юзасидан навбатдаги кампанияга айланиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди. Йўқ, биз шарт-шароитлардан ҳамда бу хусусда қабул қилинган қарорлардан фойдаланиб, етилган ва одамларнинг манфаатларига мос келадиган ўзгартишларни амалга ошириш учун кенг йўл очиб беришимиз лозим.

Яқинда Пленумнинг КПСС аграр сиёсати масалаларига доир қарорлари, ижара тўғрисидаги Фармон, ҳукуматнинг қишлоқдаги иқтисодий муносабатларни қайта қуриш ва қишлоқни социал жиҳатдан ривожлантириш тўғрисидаги қарорлари эълон қилинади. Бу ҳужжатлар аграр секторда янги имкониятларни очиб беради.

Аграр секторни революцион тарзда ўзгартириш юзасидан жуда катта ишларни амалга ошириш талаб қилинади. Оммавий ахборот воситалари кучларни қайта сафарбар этиб, аграр хизмат билан алоқаларни мустаҳкамлаб, илғор тажрибаларнинг янги адресларини кашф этишлари, билимдон кишилар радио, телевидение орқали ва газеталарда чиқишлари учун уларни ҳамкорлик қилишга кенг жалб этишлари лозим бўлади. Кўпроқ билимдонлик бўлсин, ҳаётнинг ўзидан муаллифлар кўпроқ қатнашсин, агросаноат комплексининг унчалик осон бўлмаган муаммоларини ёритишдан манфаатдорлик кўпроқ бўлсин!

Энди, ўртоқлар, СССР халқ депутатлари сайлови каби катта сиёсий кампаниянинг якунлари хусусида баъзи мулоҳазаларни айтиб ўтмоқчиман. Тўғри, сайлов ҳали тугагани йўқ. СССР халқ депутатларининг тахминан 12 процентини яна сайлаш керак. Умуман, бу бизнинг ишимизга, СССР халқ депутатлари съездини ўтказиш муддатларига муайян тузатиш киритади.

Ҳозирча сайлов тўғрисида тўла ахборотга эга эмасмиз ва табиийки, сайловолди кампаниясини ҳам, сайловнинг ўзини ҳам, унинг сиёсий натижаларини ҳам чуқур таҳлил қилишимизга тўғри келади. Шунга қарамай, ҳозир дастлабки баҳоларни бериш, баъзи якунларни чиқариш мумкин.

1989 йилнинг 26 март куни давлатимиз тарихига катта воқеа сифатида, қайта қуриш йўлидан бораётган мамлакатнинг сиёсий ва ижтимоий ҳаётидаги ғоят муҳим марра сифатида киради, деб айтишимиз учун ҳамма асосларимиз бор.

Биз қайта қуриш сиёсатини, бутун демократия жараёнларини яна олға томон силжитиш тўғрисида тўла асос билан гапира оламиз. Сайлов натижасида, бизнинг тасаввуримизда, қайта қуришнинг ҳозирги босқичидаги янги, тағин ҳам мураккаброқ, масъулиятлироқ вазифаларни ҳал қилишга қодир бўлган олий ҳокимият органини тузиш имкониятига эга бўлдик.

Сиз билан биз ана шу жараённинг иштирокчиларимиз, қайта қуриш, демократиялаш, сиёсий ва иқтисодий ислоҳотлар тўғрисидаги қарорларимиз билан, ошкоралик ва рўй-ростлик йўлини тутишимиз билан ана шу жараённи келтириб чиқаришни истаган эдик. СССР халқ депутатлари сайлови тўғрисидаги Қонун ҳам ана шунга қаратилган эди. КПСС Марказий Комитетининг 1985 йил апрель Пленумида, шундан кейинги Пленумларида, партия XXVII съездида ишлаб чиқилган ва XIX партия конференциясида мустаҳкамланган йўл изчиллик билан амалга оширилмоқда. Фикрлар, мулоҳазалар қанчалик хилма-хил бўлмасин (сайловолди кампаниясида ҳам бундай фикр ва мулоҳазалар етарли эди) қайта қуриш сиёсати ҳеч қаерда шубҳа остига олинмади. Аксинча, одамлар уни қатъий ёқлаб гапирдилар. Бунинг устига ҳозирги сайлов кампаниясида одамларнинг бир қанча йўналишларда, бир қанча регионлар ва шаҳарларда ўзгартишлар қандай бораётганлиги хусусида танқидий кайфиятлари яққол намоён бўлди. Ишлар қандай бормоқда, улар қандай натижа бермоқда, қайта қуриш жараёнларига нималар тўсқинлик қилмоқда, деган саволлар бутун сайлов кампаниясининг диққат марказида бўлди. Қайта қуришни янада авж олдиришдан, жамиятни янгилашга қаратилган сиёсий йўлни амалга оширишдан жуда катта манфаатдорлик пайдо бўлди, деб ҳисоблаймиз.

Очиғини айтамиз, партиянинг қайта қуриш, демократиялашга қаратилган сиёсий йўли мураккаб, зиддиятли вазиятда қўллаб-қувватланди. Ички тараққиёт нуқтаи назаридан бу кампания, агар вақтга қарайдиган бўлсак, қайта қуришнинг мураккаб ва масъулиятли даврига тўғри келди, бу даврда қайта қуриш кенг йўлга чиқиб олди, бу даврда иқтисодий ва сиёсий ислоҳот амалга оширилмоқда, жамият барча табақаларининг манфаатларига тааллуқли бир қанча ҳужжатлар тайёрланмоқда. Давлат аппаратини қайта тузишда катта ўзгаришлар бўлмоқда. Партия аппарати қайта қурилди. Илмий муассасалар хўжалик ҳисобига ўтказилди ва ўтказилмоқда. Маданиятнинг барча соҳаларида янгиланиш жараёнлари бормоқда. Армияда қайта қуриш жараёнлари бормоқда. Бутун жамият қарорларни идроклаш, ҳаётни қайта қуришнинг янги шаклларини ўйлашнинг чуқур, мураккаб даврини бошидан кечирмоқда.

Шу ўринда иқтисодий тусдаги кўпгина қийинчиликларни ҳам ҳисобга олиш лозим. Мен молиявий аҳволни ҳам, бозордаги қийинчиликларни ҳам, Чернобиль аварияси, Арманистондаги зилзила оқибатларини тугатиш билан боғлиқ миллиардлаб сарф-харажатларни, жаҳон бозорида талабнинг ўзгариши — нефть нархининг пасайиши муносабати билан йўқотилган маблағларни ва шу кабиларни кўзда тутяпман.

Ташқаридан ҳам бизга иқтисодий аҳволга, миллатлараро муносабатларга, маданият соҳасига, сиёсий раҳбарликка тааллуқли жуда кўп ҳар хил уйдирмаларни ташламоқдалар. Қайта қуришимиз ҳаммага ҳам маъқул бўлаётгани йўқ.

Сайлов кампанияси ана шундай вазиятда ўтди. Ана шундай мураккаб шароитда, мана шу бурилиш босқичида қайта қуриш сиёсати қудратли тарзда қўллаб-қувватланди, партиянинг йўли қўллаб-қувватланди. Партия ва давлат органларини, айрим раҳбар ходимларни танқид қилган бўлсалар, айни қайта қуриш секин бораётганлиги учун танқид қилдилар.

Хуллас, ўртоқлар, бу — одамлар қайта қуриш сиёсатини ақл-идрок билан, қалби билан қабул қилганини билдиради. Бу — сайловнинг энг муҳим сиёсий якунидир.

Қайта қуришни ҳимоя қилиш керак. Лекин энг аввало қайта қуришнинг ўзи конкрет ишлари билан, изчил ва қатъий олға томон ҳаракат қилиши билан ўзини ҳимоя этиши лозим.

Бўлиб ўтган сайлов социалистик демократия заминида, бизнинг халқ ҳокимиятимиз системаси заминида фикрларни, манфаатларни, ёндашувларни ифодалаш учун нақадар катта имкониятлар борлигини яна бир бор тасдиқлади. Шу сабабли ўз-ўзидан яна бир муҳим хулоса келиб чиқади: биз мана шу йўлдан олға боришимиз керак, бошқа қандайдир йўлларни изламаслигимиз, баъзи бировлар матбуот орқали ўртага қўябошлаган ғаразли сиёсий мақсадлар билан шуғулланмаслигимиз, ҳар қандай мавҳум фикрлар, жумладан кўп партиявийлик тўғрисидаги фикрлар билан шуғулланмаслигимиз керак. Демократизмни партияларнинг сони эмас, балки халқ жамиятда қандай роль ўйнаши белгилаб беради.

Очиғини айтамиз, ўртоқлар: биз сиёсий ислоҳотда дастлабки қадамларни қўймоқдамиз. Бу соҳада камчиликлар кўп ва ҳатто чалкашликлар ҳам учрамоқда. Янги қонунлар негизида авж олдирилган жараёнларда ҳам номукаммалликни кўриб турибмиз, шунга қарамай, бу демократиялашда ҳам, сиёсий ислоҳотни ривожлантиришда ҳам катта қадамдир. Сайловолди кампанияси ва сайловнинг ўзи бизни анча илгарилатиб юборди. Баъзан бизга сиёсий маданият етишмаган бўлса ҳам халқ ўз кучини сезди. Бунинг айби йўқ, сиёсий маданиятни ҳам ўрганиб оламиз.

Ҳақиқатан ҳам биз қайта қуриш орқали халқ ҳуқуқий давлат шароитида мамлакат ишларини бошқаришда реал, самарали иштирок этишини таъминлашга эришамиз. Ҳозир бу хусусда ҳаммада ишонч ортди, деб ўйлайман. Ҳар қандай камчиликлар ва нуқсонлар бўлишига қарамай, биз тўғри йўлдан бормоқдамиз.

Айтилган гапларга қисқача якун чиқарадиган бўлсак, партиянинг сиёсати, партия ташкилотларининг иши жиддий ҳаёт синовидан, реал сиёсий практикадан ўтганлигини таъкидлаш мумкин. Сайлов айни демократик тусда бўлиши учун партия кўп иш қилди. Партия социалистик жамиятимизда сиёсий авангард бўлиш имкониятларини яна бир бор кўрсатди.

Яна қуйидагиларни гапириб ўтмоқчиман. Биз сайлов якунларини чиқаришимиз ва унга янги мезонлар асосида баҳо беришимиз керак. Сайловолди кампанияси даврида ҳам, сайловнинг ўзида ҳам биз мусобақалашув бўлишини истадик ва бунинг учун ҳамма ишни қилдик. Сайлаб олиш эса — сайловчиларнинг иши. Эндиликда қуйидаги ҳолатни нормал ҳодиса деб ҳисобламоқ керак: овозларнинг 40 процентини олган бўлсанг — яхши, лекин ғолиб чиқишинг учун бу етарли эмас. Овозларнинг 51, 54 процентини ва ундан кўпроғини олган кишилар сендан ғолиб чиқди. Бу — нормал, демократик жараён, бинобарин ғолиб чиқмаган бўлсанг, буни фожиага айлантирмаслик керак. Ўйлаш керак, хулоса чиқариш керак, лекин бу бошқа масала.

Социалистик демократиянинг кучли, актив шакллари вужудга келмоқда. Ҳозирги сайлов кампанияси партиянинг обрўси фармойиш, кўрсатма бериш, тазйиқ ўтказиш йўли билан эмас, балки партия ташкилотларининг ишида тобора кўпроқ активлик кўрсатиш, уларнинг халқ билан алоқасини кенгайтириш партия ташкилотлари демократиялаш жараёнларини, қайта қуриш олиб кирган барча янгиликларни қўллаб-қувватлаши натижасидагина ўсиши ва мустаҳкамланиши мумкинлигини яна тасдиқлади.

Ўртоқлар, қайта қуриш тезроқ бораётган жойларда, реал натижаларга эришилган жойларда сайловолди кампаниясида ҳам, сайловнинг ўзида ҳам нормал, ишчанлик вазияти бўлганлигини, фаоллик ҳам бўлганлигини, халқ ҳам қўллаб-қувватлаганлигини тасодиф деб бўлмайди. Таъкидлаб айтаманки, қайта қуришнинг реал самаралари сезилиб турган жойларда, одамлар раҳбарларнинг ғамхўрлигини сезиб турган, уларнинг халққа яқинлигини, аҳволни яхшилашга интилаётганлигини кўриб турган жойларда, маънавий соғломлаштириш билан, салбий жараёнларга қарши кураш билан чинакамига шуғулланаётган жойларда одамларнинг фаоллиги юқори даражада бўлди.

Ҳаёт яхшиланиши учун вақт кераклигини ва тўла куч билан ишлаш лозимлигини одамлар тушунадилар. Лекин улар эътиборсизликни, хўжасизликни, бюрократик кабинетларни енгилмас қалъа сифатида сақлашга уринишларни кечирмайдилар. Ўз ишини секинлик билан қайта қураётган ва меҳнаткашлар билан алоқаларни кенгайтирмаётган кишилар мағлуб бўлдилар. Мен бундай деган бўлур эдим: сайлов биз анчадан буён ва кўп марта айтган гапларимизни тасдиқлади — одамлар авж олган демократия жараёни доирасида барча даражадаги раҳбарлар тўғрисида уларнинг конкрет ишларига, хатти-ҳаракатларига, гражданлик позицияларига қараб баҳо берадилар.

Сайлов кампанияси давомида кучли танқидий кайфият ҳукм сурди, деб хулоса чиқарсак тўғри бўлади. Биз бундай кайфиятни мамлакат бўйлаб сафарларда ҳам сездик. Танқид асосан қайта қуришнинг қандай бораётганлиги, партия, совет органлари, раҳбар кадрлар қандай ҳаракат қилаётганлиги билан боғлиқ бўлди. Танқид меҳнат коллективларининг ўзида бўлаётган воқеаларни ҳам қамраб олди. Хуллас ана шу кампания давомида қайта қуриш учун жуда фойдали катта гаплар бўлди.

Эндиликда танқидга бошқача муносабатда бўлинмоқда. Илгари бундай бўларди: танқидий мулоҳаза айтилардн, қулоқ солишарди, гапиришарди, мулоҳазаларнинг бир қисмини наказларда эътиборга олишарди. Умуман ҳамма нарса олдингидек давом этаверарди. Эндиликда эса сайловолди ойларида айтилган гапларга кимдир қулоқ солмаса, одамлар бунга тоқат қила олмайдилар. Ишга реалистик позициялардан туриб баҳо бериш ва хулоса чиқариш учун буни кўра билиш ва тушуниш лозим. Мен буни нима учун гапиряпман? Шунинг учун гапиряпманки, баъзи бировлар халқнинг танқиди, юксак талабчанлиги демократиянинг, ошкораликнинг «нуқсонлари» деб ҳисобламоқдалар. Бундай фикрга қўшилиб бўлмайди.

Юқорида айтганимдек, сиёсий маданият етишмаётганлиги сабабли демократиялаш жараёнида ҳаддидан ошириб юбориш, далил-исботсиз танқидбозлик ва сафсатабозлик билан шуғулланиш ҳам бўлмоқда, албатта. Шунга қарамай энг муҳим нарсани кўра билиш лозим: сайлов кампанияси давомида қайта қуриш тақдири учун ташвишланиш намоён бўлди. Буни қайд этиш ва шу асосда сиёсат учун ҳам, амалий ишлар учун ҳам тўғри хулосалар чиқариб олиш жуда муҳимдир.

Журналистлардан баъзи бирлари баъзан ғаразли мақсадларга оғиб кетганликларини, катта, ҳаётий муҳим масалалар юзасидан шошма-шошарлик билан хулоса чиқарганликлари ёки кескин ва айни вақтда юзаки мулоҳаза юритганликларини пайқашимиз лозим. Шундай ҳоллар ҳам бўлди. Ана шундай камчиликларга қарамай ахборот воситаларимиз катта иш қилдилар. Бундан буён ҳам улар қайта қуриш жараёнида фаол иштирок этишлари, ҳозир жамиятимизни ҳаяжонга солаётган барча муаммоларни муҳокама қилишга ҳар томонлама ёрдам беришлари керак. Шуни ҳам айтиш лозимки, қандайдир кишиларнинг эҳтиёжлари ва дидларини кўзда тутиб эмас, халқ, мамлакат манфаатларини кўзлаб ёрдам беришлари керак.

Одамларнинг кўпчилиги мамлакат қандай аҳволга тушиб қолганлигини англайдилар, улар қайта қуриш ҳаётий зарурат эканлигига ишонадилар, бошқа йўл йўқлигини, қайта қуришнинг ўрнини эгаллайдиган бошқа жиддий йўл йўқлигини кўриб турибдилар. Улар воқеаларга реал қарамоқдалар. Аммо улар кўпгина йўналишларда, кўпгина регионларда, корхоналарда энг муҳим вазифалар сусткашлик билан ҳал қилинаётганлигига тоқат қила олмайдилар. Марказий Комитет учун ҳам, партия комитетлари учун ҳам кадрлар сиёсатига тааллуқли омиллар ана шундан келиб чиқади, деб ўйлайман.

Уч йил ичида корхоналар, қурилишлар, колхозлар ва совхозлар, совет ва партия органлари раҳбарларининг тахминан учдан икки қисми алмашди. Кўп кишилар пенсияга чиқишди ёки ишдаги катта камчиликлари учун вазифасидан бўшатилди, бир қисми бошқа ишга ўтди. Қайта қуриш жараёнларини ҳисобга олиб кадрларни танлаш жўн иш эмас. Лекин қайта қуришнинг ўзи демократия, ошкоралик, рўй-ростлик, жамиятимиз ҳаётининг ҳамма соҳаларини янгилаш шароитида иш олиб боришга қодир бўлган истеъдодли кишиларни юзага чиқариши, саралаб олишига ишончим комил. Журналистларимиз корпусини ҳам янгилаш ва такомиллаштириш керак. Партия, совет, хўжалик, илмий, ижодкор, журналист кадрларнинг янги оқимисиз биз қайта қуриш вазифаларини уддалай олмаймиз.

Сайлов кампанияси давомида танқид қилинган кўп жиҳатлар маҳаллий органлар фаолияти билан боғлиқ. Бунинг устига ҳал этиш учун катта капитал маблағлар талаб қилинмайдиган, балки ишчанлик, қатъият лозим бўлган масалалар билан боғлиқ. Хусусан, одамлар жамоат тартиби ёмонлашганлиги учун танқид қилдилар. Бу гап Москвага ҳам тааллуқли. Баъзи жойларда безорилар ва жиноятчилар ҳаддиларидан ошиб кетишди. Меҳнаткашларнинг танқидига жавобан жамоат тартибини ўрнатиш юзасидан қатъий чоралар кўриш лозим. Ишчилар назоратини ҳам ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш зарур. Ҳозир ишчилар назорати тўғрисидаги низом тайёрланмоқда. Оммавий ахборот воситалари ишчилар назорати фаолиятини кенг ёритиши керак.

Яна бир муаммо тўғрисида тўхталиб ўтмоқчиман. Биздаги тақчиллик шароитида яна текисчилик тенденциялари пайдо бўла бошлади. Ҳолбуки биз жамиятга катта зарар етказган текисчиликка эндигина ҳужум бошламоқдамиз. Матбуотда ҳам социал адолат билан текисчиликни чалкаштирмаслик керак. Улар бошқа-бошқа нарса. Социал ҳимоялашни, адолатни мустаҳкамлаш билан бир вақтда текисчилик кайфиятини қўллаб-қувватлаш мумкин эмас. Текисчилик ҳалокатли, у бутун иқтисодий ислоҳотга, бутун жамиятга, унинг маънавиятига зарба бўлиб тушади.

Энг муҳими — социализмнинг «ҳар кимдан қобилиятига яраша, ҳар кимга меҳнатига яраша» принципига изчиллик билан амал қилиш лозим. Жамият ҳар бир аъзосининг иш ҳақи унинг меҳнати пировард натижалари билан боғлиқ бўлиши лозим. Фақат шундагина агар биз марказда ва жойларда, меҳнат коллективларида қатъий ҳаракат қилсак, иқтисодий ислоҳотни қатъият билан ўтказсак, катта социал вазифаларни ҳал қилиш учун имкониятлар яратилади.

Бу хусусда кўп иш қилинди. Меҳнатга ҳақ тўлашни яхшилашга келганда эса бу тадбирлар 9 миллион саноат ходимларини, 6 миллион халқ таълими ходимларини, 3 миллион соғлиқни сақлаш ходимларини қамраб олди. Бу масалаларнинг ҳаммаси таъбир жоиз бўлса, «эшикни тақиллатиб турган эди» ва биз уларни ҳал қилдик. Шимолда ва Узоқ Шарқда яшаётган одамларни қўллаб-қувватлаш масалаларини ҳал қилдик, ана шу регионлар обод қилиниши учун, мамлакат уларнинг имкониятларидан тағин ҳам оқилона фойдаланиши учун коэффициентлар жорий этдик.

Кўп болали оилалар, беморлар, қариялар тўғрисида ғамхўрликни кучайтиришга доир тадбирлар комплекси амалга оширилди. Ана шу категориядаги кишиларни дори-дармонлар билан таъминлаш, беморларни пул тўланадиган овқат билан таъминлаш ўртача бир ярим баравар ошди. Колхозчилар пенсияларининг энг кам миқдори оширилди. Уй-жой ва социал-маиший шароитларнинг яхшиланишини олиб кўрайлик. Уй-жой қурилишида ўсиш ҳозир 16,4 процентни ташкил этди. Бу бизга бир неча миллиард сўмга тушди. Уч йил ичида одамларга тўрт миллионтадан кўпроқ боғ участкалари ажратиб берилди. Бу иш жуда яхши қўллаб-қувватланди. Шу йиллар давомида чакана товар обороти ҳам ошиб борди. Бундан буён ҳам экономикани социал соҳага йўналтиришни кучайтириш йўлини ўтказишимиз лозим.

Энг муҳими — қайта қуришни қатъият билан давом эттиришдир. Демократиялаш, ошкоралик жараёнлари сақланибгина қолмай, шу билан бирга мустаҳкамланиши, ривожланиши учун одамлар қайта қуришни давом эттиришни истайдилар. Матбуотимиз афкор оммани тўлароқ ифодалашини, ижтимоий ҳаётда — экономика соҳасида, бошқарувда, фан ва маданиятда янги шаклларга ўтишнинг қийинчиликлари ва мураккабликларини чуқурроқ, ишнинг кўзини билган ҳолда кўрсатиб беришини истайдилар. Матбуотда бу нарса ҳозирча етишмаяпти. Меҳнаткаш инсонга ва умуман меҳнатга эътибор бўшаштириб юборилган.

Шуни ҳам айтиш кераккки, сайлов кампанияси давомида меҳнаткашлар демократиялаш ва ошкоралик жараёнларини чуқурлаштиришни, амалий ишларни кучайтиришни қатъий ёқлаб гапирдилар, ҳар хил сафсатабозлар ва Советларга қарши унсурларнинг хуружларидан қайта қуришни ҳимоя қилиш масаласини кўндаланг қилиб қўйдилар. Бунга жуда жиддий муносабатда бўлиш керак. Биз гўл хаёлпарастлар бўлолмаймиз, бунга ҳаққимиз йўқ. Демократия, ошкоралик бўлмаса, қайта қуриш ҳам бўлмайди. Худди шу каби биз қайта қуришни бизга яроқсиз шиорлар ташиётган кишилардан ҳам ҳимоя қилишимиз керак. Бу хусусда тўла равшанлик бўлиши лозим.

Принципиал аҳамиятга молик яна бир масалага тўхталиб ўтмоқчиман. Ўтмишда социализм бузилишига йўл қўйилганлиги учун масъулиятни партия ўз зиммасидан соқит қилмайди. Партия ана шуни тан олиб, қайта қуриш сиёсатини ишлаб чиқиш ташаббусини ўз зиммасига олди, мардлик кўрсатди ва янгиланиш жараёнини олға силжитиш учун ана шу йўлга ҳамиша содиқ бўлиб қолади. Биз бусиз яшай олмаймиз, бу йўлни давом эттираверамиз. Партиянинг ўзи ана шундай ишни олиб борар экан, ўз фаолиятига танқидий муносабатда бўлишда намуна кўрсатмоқда. Партия бундан буён ҳам софланиб, ўз сафларини сусткаш, партия учун ҳеч нарса бермайдиган, балки кўпинча унинг шанига доғ туширувчи, унга путур етказувчи кишилардан тозалайверади. Лекин бу, айниқса ҳозирги пайтда, қайта қуришнинг ҳозирги бурилиш босқичида партия фаолияти зарурлигини шубҳа остига қўя олмайди.

Бизнинг ишимизда ҳам камчиликлар бор, албатта, сусткашлик, қолоқлик ҳам бор. Мен сизларга айтсам, биз шунчаки ҳамма ишни қилишга улгурмаяпмиз. Лекин партия ўзгармоқда, ўз ишини қайта қурмоқда, ўзи ҳам янгиланмоқда.

Қайта қуриш босқичида партия ижтимоий тараққиётнинг сиёсий ташаббускор кучи сифатида майдонга чиқмоқда. Баҳс ва мунозаралар, изланишлар, фикрларнинг хилма-хиллиги ва ҳатто, очиғини айтсак, марказдан қочувчи тенденциялар билан биргаликда авж олган ижтимоий жараёнларда партиянинг интеграциялаш роли беқиёсдир. Унинг сиёсати, унинг ташкилотлари, унинг мафкуравий иши, унинг кадрлар хусусидаги йўли зарур. Экономика, сиёсат, миллатлараро муносабатлар, маданиятни — қайси бир соҳани олиб кўрмайлик, ҳар бирида партиянинг ролини бошқа ҳеч ким бажара олмайди. Мана шу ишларнинг ҳаммасини партия демократия жараёнлари доирасида, Конституция доирасида, партия ва давлат аппаратлари вазифаларини аниқ белгилаб қўйиш негизида қилиши лозим. Бу жараён бошланди ва у давом этаверади.

Яна бир бор айтиб ўтмоқчиман: айни партия жамиятда амалга оширилаётган демократия жараёнлари ва чуқур ўзгаришларнинг кафили бўлмоқда. Партиянинг сиёсий авангард сифатидаги роли мамлакатимиз ўз тарихининг бурилиш босқичида турган, социалистик ҳуқуқий давлатни вужудга келтириш жараёни давом этаётган ҳозирги пайтда, айниқса муҳимдир.

Пировардида шуни таъкидлайманки, амалга оширилаётган жараёнлар манзарасини тўла кўрсатиш, турмушнинг бутун диалектикасини ифодалаш, барча янги ва илғор жиҳатларнинг олға силжишига кўмаклашиш учун оммавий ахборот воситаларининг иши қайта қуриш позициясидан олиб борилиши керак. Ошкоралигимизнинг ва демократизмимизнинг доираси бор экан, бу — халқ ва социализм манфаатлари йўлидаги доирадир. Бу манфаатлар беқиёс, социализм ўзи олға томон ҳаракат қилиши ва ривожланиши учун улкан потенциалга эга. Халқимиз ўз тарихий йўлини танлаб олган. Келинглар, қайта қуриш жараёнини ана шу йўл доирасида биргаликда давом эттирайлик.

Сизларга, ўртоқлар сиҳат-саломатлик тилайман!

КПСС Марказий Комитети Пленумининг қатнашчилари сўзлайдилар

ҲАМ ПАХТА, ҲАМ ОЗИҚ-ОВҚАТ

● Озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашдаги қийинчиликларни, Орол бўйидаги экологик тангликни кўпинча пахта билан боғлайдилар. Аслида шундайми?

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Нишонов «Правда» мухбирлари саволларига жавоб берди.

— Рафиқ Нишонович, Сиз бу мавзуни КПСС Марказий Комитети Пленумида ҳам тилга олиб ўтдингиз. Сизнинг Пленум қарорларига муносабатингиз қандай?

— Қайта қуришни тўхтатиб бўлмайди. Ерга номигагина эмас, чинакамига хўжайин кераклиги тўғрисидаги фикр Пленумнинг асосий хулосасидир. Юксак пировард натижалардан манфаатдор конкрет инсон ерга соҳиблик қилмоғи лозим.

— Маълумки, Ўзбекистон кейинги беш йил ичида ўтган йили биринчи марта пахта тайёрлаш планини бажардигина эмас, ҳатто ортиғи билан адо этди. Хўш, бу нима — республика етакчи тармоғини соғломлаштириш бошланганлигининг самарасими ёки об-ҳаво шароитларининг қулай келганлигими?

— Об-ҳаво ҳам қулай келди. Лекин, энг асосийси — юксак уюшқоқликда, интизомдадир. Биз, меҳнатнинг пудрат шаклларига ўтдик. Интенсив технологияларни жорий қилмоқдамиз. Йиғим-терим конвейерини йўлга қўймоқдамиз. Бу юқори ҳосил етиштириш, асосан биринчи ва иккинчи нав пахтадан 5.360 минг тоннадан зиёд хирмон кўтариш имконини берди. Ҳисоб-китобларнинг кўрсатишича, ундан камида 1.720 минг тонна тола олиш мумкин. Рашидовчиликнинг сохта рекордпарастлиги энг авжига чиққан илгариги йилларда 1.600 минг тоннадан ортиқ тола ишлаб чиқарилмасди.

Шунингдек, дон, картошка, сабзавот, полиз экинлари, ҳўл мева, гўшт, сут, тухум етиштириш ҳам кўпайди. Умуман олганда ялпи қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш салкам саккиз юз миллион сўмликка ўсди.

Албатта, қўлга киритилган ютуқлар соғломлаштириш сари бурилишнинг бошланиши, холос.

— Республикада кўплаб боғ-роғларни, токзорларни, полиззорларни қисиб чиқарган пахта зўравонлиги тўғрисидаги мунозаралар тўхтамаяпти. Пахта учун шунчалик кўп сув керак бўлиб қолдики, охир оқибатда Орол денгизи ҳалокат ёқасига келиб қолди. Бозорларда нархнаво кўтарилмоқда. Яшаш муҳити ёмонлашмоқда. Пахта керакми ёки озиқ-овқат, деган муаммо кўпгина баҳсларнинг моҳияти бўлиб қолди.

— Бу қийин савол. Мен халқ хўжалигининг қарор топган структурасини, республикаларнинг умумиттифоқ меҳнат тақсимотидаги ўрнини назарда тутиш керак, деб ҳисоблайман. Ўрта Осиё ва Озарбайжондан ташқари яна қаерда пахта етиштириш мумкин? Ялпи маҳсулот кетидан қувиб, қуруқ шон-шуҳратга берилиб, пахта майдонлари тўхтовсиз кенгайтирилганлиги, одамларнинг ҳаётий манфаатлари инкор этилганлиги эса бошқа масала. Тупроқ унумдорлиги пасайиб кетди. Экологик вазият мураккаблашди. Бу — хўжалик юритишнинг қалтис, хатарли усулининг, маъмурий қўпол зўравонликнинг натижаси эди. Монокультура худди саккизоёқ каби қишлоқ хўжалигини ўраб олди. Мен бу тўғрида Марказий Комитет Пленуми минбаридан туриб айтдим. Бизда пахтага берилиб кетиб, бошқа соҳалар ўз ҳолига ташлаб қўйилди.

— Пленумда кейинги йигирма йил мобайнида Ўзбекистонда 1,6 миллион гектар суғориладиган ерлар фойдаланишга топширилганлиги, қишлоқ хўжалигининг асосий ишлаб чиқариш фондлари олти баравар кўпайганлиги, ялпи маҳсулот эса 78 процент ошганлиги таъкидлаб ўтилди...

— Аслида ҳам шундай. Афсуски, ҳозирча хўжаликни дурустроқ юрита олмаяпмиз. Йўл қўйилган бузилишларни тўғрилаб олишга, ердан ва сувдан фойдаланиш амалиётини қайта қуришга интилмоқдамиз.

— Бу мураккаб иш...

— Муаммолар йиллар давомида тўпланиб қолган. Энг аввало, озиқ-овқат тармоқлари самарадорлигини жадал суръатлар билан ривожлантириш керак. Аҳоли тез суръатлар билан кўпаяётган ҳозирги пайтда ишлаб чиқариш ҳажмлари ниҳоятда кам. Республикада аҳоли жон бошига истеъмол қилинаётган озиқ-овқат маҳсулотлари амалда ошмаяпти. Гўшт-сут турлари бўйича эса биз мамлакатда энг охирги ўриндамиз.

— Мухбирлик пунктига мутахассислардан кўплаб хатлар келмоқдаки, уларнинг муаллифлари республика учун тўрт миллион тонна пахта тайёрлаш энг мақбул ҳажм деб ҳисобламоқдалар. Агар ўзини-ўзи маҳсулотлар билан тўла таъминлашга ўтиладиган бўлинса, у ҳолда пахта учун майдон деярли қолмайди.

— Кўпчилик табиатда ҳам, экономикада ҳам мўъжиза рўй бермаслигини унутиб қўймоқда. Айрим кишилар пахта майдонларини кескин камайтириб, деҳқончиликни ўша заҳоти озиқ-овқат экинларига, асосан мева-сабзавот маҳсулотлари етиштиришга қайта йўналтиришни таклиф этишмоқда. Қисқа муддат ичида бундай маневр қилиш умуман мумкин эмас, деб ўйлайман. Боз устига у иқтисодий жиҳатдан ҳам ўзини оқлаши қийин. Одамларни нима билан боқиш керак, деган муаммо ёнига яна биттаси — уларни нима билан кийинтириш керак муаммоси ҳам қўшилди. Пахта хом ашёси толадан ташқари ҳар йили қарийб 500 минг тонна ўсимлик мойи, миллион тоннадан кўпроқ кунжара, чорвачилик учун зарур кўплаб миқдордаги бошқа оқсил озуқаларини беради.

Муаммоларни ҳал этишнинг калити — экин майдонлари структурасини шошиб-пишиб бир варақайига қайта қуриш эмас (албатта, бу ўринда жиддий ўзгаришлар ясаш зарур), ерларни тўғри мелиорациялаш, сифатли қилиб яхшилаш, ҳар бир суғорма гектардан моҳирлик билан фойдаланишдадир. Ҳозирча эса қишлоқ меҳнатининг самараси ниҳоятда паст, маҳсулотлар жуда кўплаб нобуд бўлмоқда.

— Шундай бўлса-да, экинларни оқилона бир-бирига уйғунлаштириб жойлаштириш зарурлиги шубҳасиздир.

— Бу йўналишда ишлар олиб борилмоқда. Агар шов-шув кўтаришлар даврида суғориладиган майдонларнинг умумий ҳажмида пахта майдонлари улуши 75 процентни, баъзи жойларда эса ундан ҳам ортиқ миқдорни ташкил этган бўлса, бу кўрсаткич ўтган йили 69 процентга тушди. Деҳқончиликни ривожлантиришнинг илмий концепциясини ишлаб чиқмоқдамиз. Майдонларни пахтадан бўшатиб олишда янада давом этамиз. Биринчи навбатда кам ҳосил берадиган ҳамда ниҳоятда шўрланган жойларда, шунингдек, тик қояли тоғ этакларида пахта экишга чек қўйилади. Чунки, илгариги амалиёт ўзини оқламади.

— Ўзбекистон учун пахта тайёрлаш плани 1983 йилдагига нисбатан 750 минг тоннага камайтирилди. Бундан буён ҳам харид ҳажмларини қисқартириш зарурати борми?

— Муаммо охиригача ҳал этилмаган. Умуман олганда пландан ҳеч қачон етиштирилмаган, оддий қилиб айтганда, қўшиб ёзилган ҳажмлар олиб ташланди. Планни реал камайтириш талаб қилинмоқда. Ҳисоб-китобларга кўра, экин майдонларини 200 минг гектарга камайтириш, хом ашё етиштириш ҳажмларини яна 300—350 минг тоннага қисқартириш даркор. Бу — йиллик ялпи пахта ҳосилини беш миллион тоннага келтириш учун зарурдир. Партия Марказий Комитети ва мамлакат ҳукумати бу масала юзасидан бизнинг хоҳиш-истакларимизни тушунишмоқда ва қўллаб-қувватлашмоқда. Уни ижобий ҳал этиш пахтачилик даражасини сифат жиҳатидан юксалтириш, алмашлаб экишни ҳамда ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш имконини беради.

— Орол бўйидаги танг аҳвол суғориш учун янги ерларни ўзлаштиришга масъулиятсизларча ёндашув натижаси бўлди чоғи. Унинг салбий оқибатлари тўғрисида ҳеч ким ўйлаб ҳам кўрмади.

— КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг маълум қарорида Орол районидаги аҳволни яхшилаш учун қилинадиган ишларнинг катта программаси белгилаб берилди. Бизда Орол бўйича махсус депутатлик группаси тузилган. У коллектор-зовур системалари қурилишини, эскидан деҳқончилик қилиб келинган ерларни комплекс реконструкциялашни ўз назорати остига олди. Сувни тежаш тадбирлари амалга оширилмоқда. Агар денгизга 1987 йилда 10 кубокилометр сув тушган бўлса, ўтган йили 23 кубокилометр оби-ҳаёт ташланди. Бироқ бу кўрсаткич Орол сатҳидан буғланаётган миқдордаги сувдан анчагина камдир. Демак, мураккаблик, масаланинг ўткирлиги сақланиб турибди.

— Ишларнинг аҳволини холисона таҳлил этиш пахтачиликнинг мутлақ даромадли тармоқ эканлиги тўғрисидаги афсонани пучга чиқарди. Бир қатор хўжаликлар зарар келтирмоқда. Хўжаликларнинг учдан биридан кўпроғида рентабеллик 15 процентдан ошмайди. 72 хўжалик эса умуман синди. Хўш, бундан қутилишнинг йўли қандай?

— Ҳеч қандай афсона бўлмаган. Пахтачилик даромадли тармоқ. Энг ноқулай келган 1987 йилда ҳам унинг рентабеллиги 30 процентдан ошди. Рентабеллик ўтган йил якунларига кўра, янада кўтарилди. Зарар келтираётганларга келсак, улар асосан пахтачилик эмас, асосан ғаллачилик-чорвачилик ва боғдорчилик-узумчилик хўжаликларидир. Ҳозир бутун экономикани молиявий соғломлаштириш ишлари бормоқда. Синган айрим совхозларни саноат корхоналарига берамиз, иқтисодий жиҳатдан бақувват хўжаликларга қўшиб юборамиз.

Асосий эътиборни меҳнатни ташкил этишнинг хўжалик ҳисобидаги шаклларига — пудратга, ижарага қаратамиз. Ишлаб чиқариш кооперативларини ривожлантиришга ҳар томонлама кўмаклашамиз. Ижара деҳқонларнинг ердан узоқлашишига барҳам беради, уни ернинг хўжайинига айлантиради. Дарвоқе, Қашқадарё областидаги «Партия XXVI съезди» совхозидан Л. Ким бошлиқ хўжалик ҳисобидаги коллектив тажрибаси ҳам унинг тўғрилигига ишонч уйғотмоқда. Яқинда биз Лев Николаевич билан учрашган эдик. У қўлга киритилаётган муваффақиятларнинг омили мустақилликда, ижара асосидаги пудратда эканлигини ишонч билан ҳикоя қилиб берди.

Бригадада ортиқча техника ҳам, идора хизматчилари ҳам йўқ. Ўтган йили пахта ҳосилдорлиги 27 центнердан ошиб кетди. Ҳа, қўриқда шундай ҳосил олинди. Хом ашёнинг ҳаммаси машинада терилди. Бундан ташқари бригада беда, сабзавот, картошка етиштиради. Ҳар бир ходим 21 минг сўмликдан ялпи маҳсулот ишлаб чиқарди. Унинг ўртача ойлик иш ҳақи 667 сўмга айланди. Мен Андижон областидаги «Победа» колхозининг Ф. Иброҳимов етакчилик қилаётган бригадасида ҳам пахтадан, озуқа экинларидан ва бедадан юқори ҳосил етиштириш бўйича орттирилган қизиқарли тажриба билан танишдим.

Агар ўтган йили ижарачиларга 80 минг гектар ер берилган бўлса, бу йил 900 минг гектар майдон ажратилди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштирувчи беш юзта кооператив ишлаб турибди.

— Ижарачиларнинг ҳам анчагина муаммолари бор...

— Бу муаммолар орасида биринчиси пахтанинг нархидир. У кейинги йилларда, айниқса, ўткирлашди. Чунки қишлоқ хўжалиги билан саноат ўртасидаги айирбошлашдаги тенг қимматлилик бузилган эди. Негаки, олинаётган даромадлар билан сарф-харажатларни қоплаш қийин. Шу сабабли харид нархларини қайта кўриб чиқиш, деҳқонларнинг манфаатдорлигини ошириш жуда муҳимдир. Биз бу масалани ҳал этмас эканмиз, пахтачиликда нормал иқтисодий муносабатларни яратиш мумкин эмас. Биз ўз таклифларимизни тегишли Иттифоқ органларига юбордик. Уларнинг кўриб чиқилишини кутмоқдамиз. Республика учун иқтисодий рағбатлантириш сифатида Ўзбекистонда етиштирилган пахта толасини қайта ишловчи мамлакат корхоналарига солинадиган оборот солиғининг бир қисмини бюджетимизга ўтказиш тўғрисидаги таклифимиз ҳам ҳал этилиши керак.

— Кейинги уч йилда пахтачиликда икки томонлама ҳисоб-китоб деб аталмиш шакл мавжуддир. Яъни, ялпи маҳсулот бўйича алоҳида ва тола бўйича алоҳида ҳисобот берилади. У ўзини қанчалик оқлади?

— Хом ашёга толанинг миқдори ва сифатига қараб ҳақ тўлашга ўтиш ижобий роль ўйнади. Ўртача тола чиқиш кўпайди. Хўжаликлар планга қўшимча тўла ишлаб чиқариш ҳисобигагина ҳар йили 170—200 миллион сўмдан пул олишмоқда. Тажриба тариқасида колхоз ва совхозларга тайёрлов пунктлари берилмоқда. Энди навбатдаги қадамни ташлаш керак. Маҳсулотни фақат толага қараб қабул қилиш ва шунга яраша ҳисоботга ўтиш қолди, холос.

Бошқа тармоқларда бўлгани каби пахтачиликда хўжалик юритиш механизмини қайта қуриш туб иқтисодий ислоҳот принциплари асосида амалга оширилиши лозим. Пахта толаси учун қатъий давлат буюртмасини кўзда тутиш зарур деб ўйлаймиз. Маҳсулотларнинг муайян қисмини хўжаликлар ихтиёрида қолдириш керак. Хўжаликлар уни шартнома асосида реализация қилсинлар. Ана шундай шароитларда пахтакорлар халқаро бозорга чиқа олишлари мумкин. Хўжалик ишларини янада омилкорлик билан олиб бориш ҳисобига асосий экин ҳосилдорлигини ошириш ҳамда айни пайтда озиқ-овқат муаммосини ҳал этишга қўшиладиган ҳиссани кўпайтириш мумкин бўлади.

— Статистика кейинги икки йил ичида қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштиришдаги ўсиш Ўзбекистон аҳолиси табиий кўпайишини зўр-базўр қоплайди, деб тасдиқламоқда. Бозорлардаги қимматчилик сабаби шундан эмасмикин? Айни пайтда кўплаб маҳсулот сақлаш ва қайта ишлаш базасининг заифлиги оқибатида нобуд бўлмоқда. Область партия конференцияларининг делегатлари шу ҳақда гапирган эдилар. Мазкур масала Марказий Комитет Пленумида ҳам ўткир қилиб қўйилди.

— Озиқ-овқат маҳсулотлари етиштириш кўпайди. Лекин истеъмол бўйича аҳоли жон бошига ҳисоблаганда ўсиш сезиларли бўлмади. Ҳўл мева, сабзавот, картошка ва полиз маҳсулотлари етиштириш эса ҳатто камайди. Бизда маҳсулотларни қайта ишлайдиган жойлар йўқ ҳисоби. Шу сабабли хўжаликлар ўз маҳсулотларини Умумиттифоқ фондига кўпроқ етказиб берадиган бўлиб қолдилар. Маҳсулотларнинг ортиқчасини узоқ регионларда сотишга интилмоқдалар. Маҳаллий бозорлардаги нархнаволарнинг қимматлиги ана шундандир. Аҳволни тузатиб олиш учун мева-сабзавот экиладиган майдонларни жиддий равишда кенгайтирмоқдамиз. Пахта туфайли чорвачиликда ҳам анчагина муаммолар тўпланиб қолган.

Озиқ-овқат маҳсулотлари тўкинлигини ҳосил нобудгарчилигига қарши кескин кураш олиб бормай туриб ҳал этиб бўлмайди. Исрофгарчилик эса ҳозирча бизда юқори. Маҳсулотларни ортиб жўнатиш колхоз ва совхозлар учун энг оғир юк ҳисобланади. Транспорт кўпинча кечикиб келади. Маҳсулотларни темир йўл бўйлаб етказиб бериш муддатлари бузилиши орқали ҳосил нобуд бўлаётганлигига беҳисоб мисоллар келтириш мумкин. Колхозлар ва совхозлар бундан жуда катта зарар кўрмоқдалар. Харидор эса кўпинча ҳеч вақосиз қолмоқда. Омборхоналар ниҳоятда қониқарсиз аҳволда. Уларнинг кўпи холодильниклар билан жиҳозланмаган. Шу сабабли жуда кўплаб исрофгарчиликка йўл қўйилмоқда.

Маҳсулотларни сақлаш ва қайта ишлаш базаларини тубдан қайта қуриш керак. Бу борада муайян бурилиш сезилмоқда. Маҳсулотларни сақлаш қувватлари беш йиллик бошлангандан бери анчагина ошди. У 1991 йилга бориб икки баравар ортади. Йирик фирмалар ва агрокомбинатлар ташкил этамиз. Ҳозир мева-сабзавотлар етиштирувчи, тайёрловчи, қайта ишловчи ва савдо қилувчи «Ўзбекистон» республика хўжалик ҳисобидаги кооператив бирлашмаси иш бошлаб юборган. Бундай бирлашмалар барча областларда вужудга келтирилади. Биз, шунингдек, озиқ-овқат муаммоларини ҳал этишда воситачи-савдо кооперативлари мададига ҳам умид қиламиз. Мева-сабзавотларни қайта ишлаш линияларини ўз кучларимиз билан тайёрлаймиз. Бироқ бундай ускуналарни мамлакатнинг ихтисослаштирилган корхоналарида зудлик билан ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш даркор, деб ўйлайман.

Республикада 2000 йилгача озиқ-овқат маҳсулотларининг асосий турларини етиштиришни кам деганда икки бараварга кўпайтиришга қарор қилинган. Бу четдан сут ташиб келтиришдан бутунлай воз кечиш имконини беради. Лекин ўзимизда гўшт етиштиришни кўпайтиришдан ташқари барибир Умумиттифоқ фондидан гўшт маҳсулотларини ажратишни кўпайтиришга тўғри келади. Бунда ҳаммаси қонуний бўлади, деб ўйлайман. Негаки, тармоқларни оқилона ихтисослаштириш ва республикалараро меҳнат тақсимотининг бутун моҳияти ҳам ана шундадир.

— Хўп, шундай бўлса-да, пахтами ёки озиқ-овқатми, деган саволга қандай жавоб берасиз?

— Жавоб битта: ҳам пахта, ҳам озиқ-овқат етиштирамиз. Ўзбекистон ССР улкан мамлакатнинг ажралмас қисми эканлигини унутмайлик. Шу сабабли биз хўжаликни шундай юритайлик-ки, ундан ўзимиз ҳам, бошқалар ҳам манфаат кўрсин.

Суҳбатни
В. АРТЕМЕНКО,
А. ҚАЙИПБЕРГАНОВ
олиб бордилар.

Тошкент шаҳри.
(«Правда», 1989 йил 30 март).

Ўзбекистон ССР халқ контроли комитетида

ҚАТЪИЙ БАҲО

✦ Ўзбекистон ССР халқ контроли комитетининг яқинда бўлган мажлисида республика Фанлар академияси Ядро физикаси институти илмий фаолиятининг айрим масалаларини, штат-молия интизомига риоя этилишини ва социалистик мулк қандай асралаётганини текшириш натижалари муҳокама қилинди. Бир қанча жиддий камчиликлар ва қонун-қоидани бузиш ҳоллари аниқланди.

Институт директори М. С. Юнусов, бир қанча раҳбар ходимлар назорат қилмаганликлари оқибатида хўжалик шартномаси асосида бажарилган ишларнинг смета қиймати атайлаб ошириб кўрсатилган, кўпинча ишлар техника топшириқларисиз адо этилган. Бюджетга кўра ва хўжалик шартномасига биноан бажариладиган илмий тадқиқот ишларининг бир-бирини такрорлашига йўл қўйилган. Илмий кенгаш қонун-қоидаларни қўпол равишда бузган, аспирантлар тайёрлаш даражаси ниҳоятда паст бўлган. Институтда илмий-лаборатория ускуналари ва технология ускуналарини сақлаш ва улардан фойдаланишда зарур назорат ўрнатилмаган. Раҳбарлар иқтисодий рағбатлантириш фондларини тақсимлаш тартибини бузганлар, штат интизомини жиддий тарзда бузиш ҳоллари ҳам аниқланди.

Аслида институтнинг халқ контроли группаси (К. Азимов) ишдан четда турган. Мазкур группа молиявий-хўжалик фаолиятини текширмаган, социалистик мулкни асрашни яхшилашга зарур таъсир ўтказмаган.

Ўзбекистон ССР халқ контроли комитети муҳокама якунларига кўра қабул қилган қарорда республика Фанлар академияси вице-президенти О. В. Лебедев ҳамда физика-математика фанлари бўлимининг академик-секретари М. С. Саидовнинг диққат-эътиборини улар Ядро физикаси институти илмий ва молиявий-хўжалик фаолияти устидан зарур назорат қилмаганликларига қаратди.

Ядро физикаси институти директори М. С. Юнусовнинг изоҳлари ва аниқланган камчиликларни бартараф этиш юзасидан позицияси тутуруқсиз деб топилди. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси президиуми (президент М. С. Салоҳиддинов)га М. Юнусовнинг ўзи эгаллаб турган лавозимга лойиқлиги масаласини кўриб чиқиш ва институт раҳбариятини малакали кадрлар билан мустаҳкамлаш, 1985—1988 йилларда институт объектларини капитал ремонт қилиш учун ажратилган маблағлардан қандай фойдаланилганлиги хусусида ҳужжатли ревизия ўтказиш топширилди.

Йўл қўйилган камчиликлар учун институт директорининг ўринбосари А. А. Кистга қаттиқ виговор эълон қилинди, институт директорининг собиқ ўринбосари М. М. Усмоновага танбеҳ берилди. Институт бош бухгалтери А. С. Минин, реакторнинг бош инженери Т. Б. Ашрапов, хўжалик ҳисобидаги «Радиопрепарат» тажриба корхонаси директори М. Н. Абдуқаюмовга танбеҳ берилди ва пул жаримаси солинди.

Текшириш натижалари тўғрисидаги материаллар Ядро физикаси институтининг собиқ директори П. Қ. Ҳабибуллаев ҳозир ишлаётган СССР Фанлар академиясига юборилди.

Республика халқ контроли комитети Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ядро физикаси институтида қайд этилган камчиликларни бартараф этиш тўғрисидаги масалага 1990 йилнинг март ойида қайтиш лозим бўлади, деб топди.

ХАТОЛАР ВА НУҚСОНЛАР ИСКАНЖАСИДА

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ядро физикаси институти республикадаги машҳур институтлардан биридир. Коллектив ўзининг кўпгина ишлари, фундаментал тадқиқотлари билан ҳақли равишда фахрланса арзийди. Илмий тадқиқотлар соҳаси оддийгина соҳа бўлмагани учунми ёки институтнинг илгариги раҳбарлари муваффақиятсизликлар ва хатоларни устамонлик билан ҳас-пўшлаб жиндаккина ютуқни ҳам кўз-кўз қилганликлари учунмикин нуқсонлар тобора кўпайиб бораверди. Вақти-соати етганда эса ҳамма томондан эътироф этилган нормалар ва принциплар менсимай қўйилди. «...кўланкаси майдон» бўлиб кетди Шундай қилиб, ижозат берилмаган ишлар бошланди.

Битта мисолни айтиб ўтайлик. Халқ контроли комитети ходимлари тайёрлаган справкани ўқийлик: «Хўжалик шартномаларига асосан бажариладиган ишлар смета қийматини атайлаб ошириш эвазига институт илмий тадқиқотларни адо этишдан оладиган даромад 1988 йилда харажатлардан 506 минг сўм кўп бўлди. Бу эса хўжалик шартномаси ишлари жами қийматининг учдан бирига баробардир, 1987 йилда эса бу кўрсаткич 718 минг сўм бўлган эди. «Кристалл мавзуи бўйича шартнома қийматининг ўзигина 46,8 минг сўм ошириб юборилди». Бу буюртмачидан бошқа ҳеч кимни ҳаяжонга солмайдигандек туюлади. Буюртмачи эса даъво қилаётгани йўқ, демак, ҳамма иш жойида. Иккала томон келишиб олган эканда? Аммо иккала томон ўз пулини эмас, давлат пулини сарфламоқда, иллатнинг илдизи ана шундадир. Шундай экан ишлар қийматининг оширилаётганини ҳас-пўшланган қўшиб ёзиш, алдаш деб атамай илож йўқ.

Бир гал, икки гал ана шундай «беозор» шўхлик ўтиб кетди. Шундай қилиб, эндиликда илмий тафаккурни йирикроқ масалаларни ҳал этишга мажбур қилиш мумкин. Масалан, ишларнинг айрим турларига бюджетдан ҳам, хўжалик шартномасига кўра ҳам маблағ олишни қандай йўлга қўйса бўларкин? Фақат бундай ишлардан хабардор бўлмаган одамларгина бундай қилишга йўл қўйиб бўлмайди, дейишлари мумкин. Ядро физикаси институтида эса бунинг бутунлай аксига амал қилиб, бир неча дастурхондан насибани тераверинг, деган қабилида иш тутишган. Масалан, «пахта толаси ва целлюлозани қайта ишлаш технологик жараёнларини узлуксиз назорат қилиш учун ядровий-физикавий асбобларни ишлаб чиқиш» хўжалик шартномасига кўра, смета қиймати 247 минг сўмлик қўшимча иш планлаштирилади. 1987—1990 йилларда бюджет асосида худди ана шундай ишни бажариш планлаштирилган, бу гал фарқи шуки, ишнинг қиймати 1 миллион 50 минг сўм деб белгиланган. Қизиғи шундаки, ҳисоб-китобларга кўра, иқтисодий самара 350 минг сўм, яъни ишлаб чиқишга кетган харажатлардан уч баробар кам бўлиши керак экан. Эҳтимол, бу ўринда қандайдир олий илмий мулоҳазалар назарда тутилгандир, аммо оддий одам нуқтаи-назаридан бу бемаъниликдир: ақли расо одам мўлжаллаётган фойдадан кўпроқ маблағ сарфлайдими? Шундай қилинса, куйиб қолиш мумкин-ку.

Маълумки, давлатимиз илм-фан учун маблағни аямайди, ҳар йили шу мақсадга катта-катта маблағ ажратилмоқда. Аммо у пул нимага сарфланди, деб ҳисобот ҳам талаб қиладику, ахир. Ядро физикаси институтида буни унитаёздилар чоғи, бу даргоҳда ҳатто ўзлари учун ҳам қанча пул нималарга сарфланганини ойдинлаштириб олишга кўпинча ҳаракат қилмаяптилар. Агар шундоқ бўлмаса, «Тоғ жинслари ва рудаларни анализ қилишнинг мультиэлемент нейтрон — активация методи» мавзуи бўйича ҳисобот аслида бир бет қоғозга жо бўлганига нима дейиш мумкин, шартномада кўрсатилишича ҳисоботда тавсиялар берилиши, конструктив-методик тусдаги кўрсатмалар тақдим этилиши керак эди. Ўша бир бетдаги тавсиялар кимга керак, ҳойнаҳой буюртмачига бунинг ҳожати йўқдир.

Фан тарихида, дарвоқе, ажойиб мисоллар бор: даҳолар илмий даражани олиш учун бир нечта формулани ёзганлар холос. Лекин булар жаҳон аҳамиятига молик кашфиётлар эди ва ҳозир ҳам инсоният хотирасига қутлуғ воқеа бўлиб муҳрланган. Бу иш юзасидан ёзилган ҳисобот эса ана шундай воқеалар сирасидан эмас. Ядро физикаси институтида ёзилган бу ҳисоботни расмиятчилик ёдномаси десак бўлади.

Бу ўринда буюртмачининг тутган йўлига ҳам тушуниб бўлмайди, у нима учундир росмана ҳисобот талаб қилмаган. Демак, агар иш бажарилган бўлса у институтга ҳам, буюртмачига ҳам зарур бўлмаган, деган фикрга олиб келади. Бундай ҳолда ўша «ёввойи ғарб»да солиқ тўловчининг бюджетидан «пул йиғлаб кетди» дейишган бўлур эди. Ахир биз ҳам солиқ тўлаймиз, жумладан, илм-фан учун ҳам солиқ тўлаймиз. Бу фактлар шундан далолат бериб турибдики, институт иш услубига расмиятчилик, бефарқлик, қонун-қоида ҳар қандай тарзда бузилганида ҳам «сувдан қуруқ чиқиш» сингиб кетган.

Маълумки, занг агар ўз вақтида қатъий чоралар кўрилмаса, энг бардошли материалларни ҳам емиради. Ҳамма нарсага ижозат берилганлик барча нарсадан ҳам хавфлироқдир. Шундай қилиб, институтда техника топшириқларисиз топшириқлар бажарила бошланди, якунланган ишлар юзасидан эса тавсияларсиз тавсияномалар берилди, иқтисодий самара олишни кўзда тутмайдиган ихтироларга буюртмалар ёзилаверди.

Халқ контроли комитети комиссияси авторлик гувоҳномалари бериш тўғрисида тақдим этилган барча 38 буюртмани текшириб чиқди, аммо уларнинг бирортасида ҳам агар бу ихтиро жорий этиладиган бўлса, ундан олинадиган иқтисодий самара қанча бўлиши ҳақида ҳеч нарса дейилмаган. Ҳар бир фундаментал илмий тадқиқот ҳозирнинг ўзидаёқ амалий аҳамиятга эга бўлавермаслиги тушунарлидир. Замонадан ўзиб кетган баъзи тадқиқотлардан кўп йиллар ўтганидан кейин самара олиш ва эҳтимолки, умуман самара олмаслик мумкиндир. Хўш, шу тоифага кирган 38 ихтиро хусусида нима деса бўлади? Шубҳаланиш лозим бўлар...

Бунинг устига қуйидаги факт ҳам маълум бўлиб қолди. Институтнинг илмий тадқиқотларини амалга ошириш учун бу ерда радиация техникаси бўйича махсус конструкторлик бюроси очилган. Аммо сўнгги йилларда бу бюронинг ходимлари зерикиб юришибди. Чунки конструкторлик бюросига ўтказилаётган институтнинг илмий тадқиқотлари салмоғи тобора камайиб бормоқда. 1987 йилда якунланган 15 та ечимдан конструкторлик бюросига бор-йўғи иккитаси ўтказилди, 1988 йилда якунланган етти ечимдан эса бирортаси ҳам ўтказилмади. Конструкторлар батамом ишсиз қолмасликни ўйлаб четдан, яъни бошқа ташкилотлар ва бошқа республикалардан ўзларига топшириқ қидира бошладилар.

Бундай аҳволни рисоладаги аҳвол дейишга одамнинг тили бормайди. Институтда шу аҳвол билан муроса қилаётганликларига тушуниб бўлмади. Ҳамонки, раҳбариятнинг қўли тегмаётган экан, партия ташкилоти аралашиши, касаба союз комитети бош қўшиши керак эди. Аммо бу ташкилотлар, афтидан четдан кузатувчи бўлиб қолишган. Аниқ гражданлик позицияси жуда зарур бўлиб турган, камчиликларга муросасизлик қайта қуришнинг тезлатгичи бўлиб хизмат қилаётган ҳозирги замонамизда шундай бўлаётганлиги ажабланарлидир...

Илмий кенгаш институт коллективи ишини назорат қилиши, ходимларнинг изланишларини йўналтириб туриши, унинг ижозатисиз бош мавзулардан бирортаси ҳам бошланмаслиги ва ёпиб қўйилмаслиги керак. Аммо, халқ назоратчилари шунга ишонч ҳосил қилдиларки, илмий кенгашда ҳам бепарволик ва боқибеғамлик ҳукм суриб келяпти. Илмий кенгашнинг протоколлари расмий ҳужжат бўлиб, уларга қараб ҳар бир институтнинг илмий ҳаётига назар ташласа бўлади. Лекин бу институтда аҳвол бошқача: илова қилинган материаллар кўпинча қабул қилинган қарорларга мос эмас, қуруқ қарорлар билан оқ қоғоз тўлдирилган. Ядро физикаси институтининг илмий кенгаши кўпинча олимлар аттестациясига, илмий ҳисоботларга баҳо беришга расмиятчилик билангина ёндашади.

Масалан, назарий физика лабораторияси ҳисоб бераётган эди. Кенгаш мажлисида сўзга чиққан тақризчилар ва бошқа нотиқлар ҳисобот саводсизлик билан ёзилгани ҳақида бир қанча жуда жиддий танқидий мулоҳазалар айтишди, аммо илмий кенгаш аъзолари бу фикрларни менсимай ҳисоботни якдиллик билан тасдиқлашди. Бошқа илмий муассасаларда эҳтирослар жўш уряпти, фикрлар тўқнашмоқда. Ядро физикаси институтида эса якдиллик принципига амал қилинмоқда. Худди ўша протоколда 65 та бюджет иши ва хўжалик шартномаси ишлари бўйича 21 лаборатория фаолияти ҳам якдиллик билан тасдиқланган. Бу масалаларнинг ҳаммаси кенгашда жиддийлик билан, ижодкорлик ва хўжалик жиҳатидан манфаатдорлик билан муҳокама қилинганини тасаввур қилиш қийин, чунки вақтнинг ўзи етишмас эди. Демак, расмиятчилик билан муносабатда бўлишган.

Ядро физикаси институтидаги кўп ишлар ўтган йилларнинг оқаваси билан бормоқда. Илм-фандаги жуда жиддий ва доимий муаммолардан бири — кадрлар тайёрлаш муаммосидир. Кундузги ва сиртқи аспирантураларда 1983—1987 йилларда ҳар йили 50—60 нафар аспирант ўқиди. Ўринбосарлар кўп эканку, дейишингиз мумкин. Аммо шунисига танг қолиш керакки, ана шу ўнлаб аспирантлардан бор-йўғи 2—4 киши (8 процент!?) ўз муддатида диссертация ёқлаган. Ўқувнинг «фойдали иш коэффициенти» ана шундай. Аспирантларнинг кўпчилиги ҳимоя қила олмай ва ҳатто ҳимояга тақдим ҳам этилмай аспирантура курсидан ўтган. Демак, неча ўн минглаб сўм ҳавога совурилган. Ахир кимдир аспирантурага номзодларни танлагандир, кимдир тавсия бергандир, кимдир уларнинг ўқув ва илмий тадқиқотларига раҳбар бўлгандир. Кадрларни танлаш, тарбиялаш ва ўқитишнинг таркиб топган системаси ана шундай.

Дарвоқе, институтда ҳар жиҳатдан хўжасизлик авж олаётган экан, бекаму кўст ўринбосар олимларни тайёрлаш тўғрисида ғамхўрлик қилиб бўлармиди — ахир бу кучни ҳам, вақтни ҳам, эътиборни ҳам қунт билан талаб қилувчи жараёндир. Масалан, тадқиқотлар учун ускуналар қанчалик қимматга тушаётганлиги маълум. Улар кўпинча чет эллардан валютага харид қилинмоқда. Ядро физикаси институтидагилар эса 97 та шундай ускунани ҳатто ишга туширганлик тўғрисидаги актлари ҳам йўқлигига, кўплаб асбоблар учун иш журналлари тутилмаганлигига лоқайд қараб келмоқдалар. Бу ерда ускуналар ишлайдими, ишламайдими барибир, бу билан ҳеч кимнинг иши йўқ.

Натижада эса, халқ контроли комитетининг справкасидан бир парча келтирсак, «32,7 минг сўмлик анализатор бутунлай ишдан чиқарилган, омборда ва бир қанча лабораторияларда 41,3 минг сўмлик илмий ускуналар ўрнатилмасдан ётибди». Улар ҳақида ҳеч ким жон куйдирмаяпти. Бу ердагилар ҳатто Навоийда жойлашган лабораторияни ўша жойга бормасдан инвентаризациядан ўтказиш йўлини топишаётган экан, жон куйдиришнинг нима ҳожати бор? Энг муҳими, ҳамма нарса тинч, осойишта, ортиқча шовқин-суронсиз бўлса бас... Нопок кишиларда ортиқча нарсалар, камомадлар аниқланган тақдирда эса, буларнинг ҳаммасини икки томоннинг розилиги билан дўстларча ҳал қилиш мумкин.

Масалан, «ЕС» туркумига мансуб ЭҲМдан қандай қутулмоқчи бўлишди. Институтда ёнғин чиқди, бошқа нарсалар қатори энг қиммат турадиган ана шу ЭҲМ ҳам шикастланди. Бунинг учун кимдир жавоб бериши керак эди. Аммо кимлар биландир муносабатни бузишни сира ҳам хоҳлашмасди. Шунда оддий йўл топилади: электрон машинани тезлик билан қисмларга ажратишиб арзонлаштиришади ва... оталиқдаги мактабга топширишади. Мактабга бундай даҳмазанинг нима ҳожати бор эди, бунинг устига у ишламаса — буни шу пайтгача ҳеч ким англаб етгани йўқ. Институтдагилар эса мамнун: «хайрли иш» ҳам қилишди, изни ҳам йўқотишди, энди ҳеч кимни жазолаш ҳам керак эмас.

Бу воқеада бир нечта тафсилотлар тушунарсиздир. 1986 йилда сотиб олинган ана шу ЭҲМ бир неча юз минг сўм туради. 1988 йилги ёнғиндан кейин ўша ЭҲМ актга кўра «жисмоний ва маънавий жиҳатдан эскирган» деб топилиб, энди икки баравар арзонга баҳоланади. Энди уни ҳисобдан чиқариб, мактабга «учирма» қилиш ҳам мумкин — болалар ғоят мураккаб электрон ҳисоб машиналарини унча яхши билишмагандек, молиявий найрангларни ҳам барибир билишмайди. Ўз хўжасизлигини мана шундай болаларнинг ортига яширишмоқда. Агар «маънавий эскириш» тўғрисида гапириладиган бўлса, афтидан, соф инсоний ахлоқ тўғрисида ҳам ўйлаб кўриш керакдир: шундай қилиш одобданми?

Институтда ёппасига беғамлик ҳукм сураётган экан, бунда молиявий интизом бузилишини ҳам кутавер. Бундай бузилишлар ҳам дарҳол намоён бўла қолди. Қурилаётган объектларнинг мустақил дирекцияси мавжуд бўлгани ҳолда 1986 йилнинг майидан бошлаб параллел равишда директорнинг капитал қурилиш бўйича ўринбосари, икки катта инженер ва оддий инженер маош олиб келмоқда. Инженер М. Қорабоева табелчи вазифасини бажармоқда, табиийки, анча юқори иш ҳақи олмоқда, лавозимига кўра дезактиватор М. Расулова эса аслида омборчи вазифасини бажармоқда. Э. Собирова кичик илмий ходим лавозимига қабул қилинади, у лабораторияда ўзини иш билан уринтирмасада, маошни муттасил олиб туради. Объектларда иш ҳақига устамани ҳар ким хоҳлаганича белгилайди, сўнгра уни ўзгартиришади, мукофотлашда ҳар хил ҳийла-найрангларни ишлатишади.

Бундай ишларни санаб ўтишни тўхтатсак ҳам бўлар. Хулоса равшан, Ўзбекистон ССР халқ контроли комитетининг қарорида ана шундай хулоса чиқарилди. Фақат шуни илова қилиш керакки, халқ назоратчиларининг Ядро физикаси институти фаолиятига аралашуви ҳозирдаёқ ижобий натижалар бера бошлади. Чунончи, текшириш давомида аниқланган камомадни конкрет айбдорлардан ундириб олиш чоралари кўрилди, 18,7 минг сўмлик ортиқча ускуна ва приборлар киримга ёзиб қўйилди, маъмурий-бошқарув аппаратининг йиллик иш ҳақи фонди 9 минг сўм бўлган ва параллел равишда сақлаб турилган тўртта штати қисқартирилди. Институтга қарашли корхонада қонунга хилоф равишда маош тўлаб турилган кишилар ишдан бўшатилди. Мана шуларнинг ҳаммаси институт ўзига хос «сукут зонаси» бўлиб турган давр ўтиб кетганлигига умид боғлаш имконини беради. Аксарияти ҳалол олимлардан иборат коллектив ҳам тўғри хулосалар чиқариб олиши керак.

Ҳатто қандайдир ремонт базасида ҳам қонун-қоидаларни бундай бузишга тоқат қилиб бўлмаслигини англаш муҳимдир. Ваҳолонки, бунда гап Ўзбекистондаги илм-фан даргоҳларидан бири ҳақида боряпти. Мамлакатда қайта қуриш кун сайин суръатга суръат ва кучга куч қўшиб бормоғи учун ҳозир олимлар мумкин қадар кўп куч-ғайрат сарфлашмаса, ким куч-ғайрат сарфлаши керак? Бироқ илм-фанни нопок қўллар билан олға силжитиш мумкин бўлмаганидек, агар революцион ўзгартишларни нопок одамлар амалга оширган тақдирда, ишни алдамчиликка, камчиликларни бартараф этиш эмас, балки уларни яширишга асосланиб қурадиган бўлсак, биз ана шу революцион ўзгартишларга ҳам эриша олмаймиз.

Партия ташкилоти Ядро физикаси институтида тартиб ўрнатишга энг кўп ҳисса қўшиши мумкин ва лозим. Аввало, у маъмурият фаолиятини контрол қилиш ҳуқуқидан фойдаланиши зарур. Коммунистлар учун ходимларнинг илмий фаолияти соҳасида ҳам, раҳбарларнинг хўжалик ёки молиявий фаолияти соҳасида ҳам «ўзгаларнинг иши» йўқ ва бўлиши мумкин эмас.

Институтнинг илмий кенгаши ўз ваколатлари ва ҳуқуқларидан яна ҳам аниқ-пухта фойдаланиши лозим. Илм-фанга тасодифий кишиларнинг суқулиб кириши йўлига ғов солишга унинг қурби етади. Бунинг учун илмий кенгашнинг ҳар бир аъзоси, аввало, коллективда қилинаётган барча ишлар учун шахсий масъулиятини ошириши керак.

Касаба союз, комсомол ташкилотлари ҳам кўп иш қилишлари мумкин. Барча куч-қувватлар бирлашган тақдирдагина институт Ўзбекистоннинг етакчи илмий тадқиқот муассасаларидан бири сифатидаги шуҳратини тиклаши ва мустаҳкамлашига умид боғлаш мумкин.

ИЖОДИЙ ЛАБОРАТОРИЯ

Элёр Эшмуҳамедовни яхши танийсиз. У СССР Кинематографчилар союзи правлениеси секретари, Ўзбекистон ССР халқ артисти, СССР Давлат ва республика Давлат мукофотлари лауреати. Кинорежиссёр ҳаётнинг муҳим муаммоларини теранлик билан илғай олиши, уларни дадиллик ва моҳирона экранга кўрсата олиши билан эътиборга сазовор.

«Алвидо, ғўр ёшлигим!» асарида кечаги, биз турғунлик деб атаётган йилларнинг иллатини одилона кўрсатиб берган эди.

Режиссёр Элёр Эшмуҳамедов ўзининг янги асарини бежиз «Фалажлик» (сценарий муаллифлари — О. Агишев, Ж. Исҳоқов, Э. Эшмуҳамедов) деб атамаган. Унда ҳақиқатнинг ойдин йўллари учун курашнинг тўфонлари, ҳижронлари, қувончлари, аламлари лентага кўчирилган. Бу осонгина юз бергани йўқ, албатта.

Кинофильмдаги ҳар бир кадр томошабинни чуқур мулоҳаза қилишга, турғунлик даврининг асосий туб илдизларини тушуниб етишга ундайди.

СУРАТДА: драматург Ж. Исҳоқов, кинорежиссёр Э. Эшмуҳамедов, рассом И. Гуленко ва оператор Д. Абдуллаевларни кўриб турибсиз.

В. МОЛГАЧЕВ фотоси.

• *Бугун — 1 апрель...*

ТЎННИ ТЕСКАРИ КИЙИШ

Ҳажвия

Янги тўқимачилик комбинати қурилиши ҳақида газетада бир саҳифалик тантанавор мақола берилгач, телестудиядагилар ҳам бирдан енг шимариб қолишди. Бош редактор мени ҳузурига чақириб, бу объектдан шошилинч кўрсатув тайёрлашимни топширди.

Ишни қурувчилар бизни илиқ кутиб олиши, зарур нарсаларни қурилишга узлуксиз етказиб беришга эришаётган турнақатор машиналарни суратга олиш ва кўпиртириб изоҳлашдан бошладим:

— Кўриб турганингиздек, энг замонавий кранлар ўрнатилгани карвон-карвон юк машиналарини ўз вақтида бўшатиш имконини бермоқда. Айниқса, оилавий пудрат асосида ишлашга ўтган Қовунчиев ва Кабановлар сулоласи сифату иқтисодда барчага намуна бўлаётгани бизни қувонтирди. Беш йиллик зарбдорлари ҳисобланган Маракаев, Жалоладзе, Пак ва Папандапуло ўртоқлар махсус қурилган чекиш жойида ҳам бекор ўтиришгани йўқ — прораб Лайлоев билан навбатдаги режалар тўғрисида куйиб-пишиб суҳбат қуришяпти.

Мана бу эса, қурувчилар овқатланадиган ошхона. Бир неча юз кишилик улкан коллективга бу каталак торлик қилмасмикан? Қолаверса, бош ошпаз Камолохуновдан бунинг сабабини суриштирганимизда, қовоқ-тумшуғи осилганича лом-мим деёлмай қолди. Район умумий овқатланиш идорасидаги калладор зотлар бу масалани жиддийроқ ўйлаб кўрсалар, чакки бўлмасди.

Қурилиш раҳбари Дўмбоқовни яқинда мукофотга берилган шахсий «Жигули»сига ўтираётган чоғда учратдик. Бу камтарин инсон телеэкранда кўкрак керишдан ийманганидек, «Ҳақиқий қаҳрамонларимиз — оддий ишчилар, ўшаларни суратга олинглар», дея бошқармадаги йиғилишга жўнаб кетди.

Азамат бинокорлар бу муҳим объектни шу йилнинг биринчи апрелида, яъни муддатидан икки ой илгари фойдаланишга топшириш учун курашмоқдалар. Буни эшитиб, шижоаткорлар масканида дилимиз завқ-шавққа тўлиб, мамлакатимиз бўйлаб кенг қулоч ёйган қайта қуриш жараёнининг муқаррар ғалабасига ишончимиз янада мустаҳкамланиб қайтдик...

Эртаси барвақт ишга келиб, монтажни эндигина тугаллаган эдимки, яна бош редактор йўқлатиб қолди. Борсам, турқи бежо. «Ишлар чатоқ, — деди у. — Кеча кечқурун министрликда бўлган йиғилишда тўқимачилик комбинати қурилиши чўзиб юборилаётгани қаттиқ танқид қилинибди, газетада асоссиз мақталгани кўрсатиб ўтилибди. Энди бориб бошқача кўрсатув тайёрлайсиз. Аямай дўппосланг хумпарларни. Топшириқ шунақа».

Хонага шалвираганимча қайтиб, юракни чангаллагудек аҳволда креслога чўкдим: бу қанақаси — кеча ундоқ деб борсам, бугун бундоқ деб борсам... Бурд деган нарса қаёқда қолади?!

Администратор қиз қуйиб узатган тўқсон бешинчи чойни бир-икки симиришим билан каллам ярқ этиб ишлаб кетди. «Нега энди бошқатдан суратга тушириш керак экан, — деб ўйладим мен, тап-тайёр материал турибди-ку!»

Шартта қоғоз-қалам олиб, янгича текст туза бошладим:

— Қурувчилар бемаврид келганимиздан ўнғайсизланиб, бизни сохта илжайиш билан кутиб олишди. Ахир, икки соатлаб бўшатилмай, мачит остонасидаги калишлардек тизилиб ётган манави машиналар фонида суратга тушишга кимнинг тоби бор? Тўғри, кранлар энг замонавий, аммо иш услуби ҳануз эскичалиги қаттиқ панд бермоқда. Интизом сустлиги, ўзаро талабчанлик йўқлигининг боиси шуки, бу ерда қариндош-уруғчилик кучайиб, ҳаммаёқни Қовунчиев ва Кабановлар босиб кетган. Бу ҳам етмаганидек, Маракаев, Жалоладзе, Пак ва Папандапулога ўхшаган такасалтангларга махсус кашандалар жойи қуриб қўйилган. Қарангки, прораб Лайлоевнинг ўзи бекор вақиллаб ўтиришда уларга ўрнак бўлиб турганининг устидан чиқдик.

Мана бу эса, қурувчиларнинг овқатланиш жойи. Ишининг бош-учи йўқ бир гала боқибеғамларга шундай шинам ошхона қуриш шартмиди? Тағин ҳар бир текинхўр учун беш хилдан овқат тайёрланаётгани-чи? Менимча, қўли гул пазанда Камолохуновнинг нега қовоғи уйилиб турганини тушуниш қийин эмас — қолоқ участканинг хўрандалари ҳаддан зиёд талтайтириб юборилмаяптимикан? Район умумий овқатланиш идорасидаги ўртоқлар бу ҳақда жиддий ўйлаб кўришса, чакки бўлмасди.

Қурилиш раҳбари Дўмбоқов бизнинг дарагимизни эшитиб, қандайдир йўллар билан мукофотга олган зийнатдор «Жигули»сида қочиб қолди. Балки, ҳамма айбни оддий ишчиларга ағдариб, бу сафар ҳам бошқармадаги ҳомийларининг паноҳига ошиқаётгандир?

Бу муҳим объектни шу йилнинг биринчи июнида фойдаланишга топшириш планлаштирилган. Аҳвол шундай давом этса, келгуси йилда битиши ҳам амримаҳол. Шулар ҳақда ўйлаб, ушбу харобадан қайтар эканмиз, мамлакатимиз бўйлаб кенг қулоч ёйиши лозим бўлган қайта қуриш жараёнининг тақдири бизни қаттиқ ташвишга солди...

Мана, бугунги гаплар кечаги суратларга бинойидек ёпишди-қолди. Журналистлик маҳорати дегани бундан ортиқ бўладими? Калламга қойил-е! Тўқсон бешинчи чойга офарин-е!

Анвар ОБИДЖОН.

РАССОМ ХАНДАСИ

Ҳайронман, биронтаси чет эл моллари келди деб ҳазил қилгандир-да, келса ҳам бари бир ташқарида сотармидик!

Эрталабдан бери биринчи апрель қилиб анча одамнинг қайтимини бермабман-а.

М. УНГАРОВ расмлари.

ОЛИҲИММАТЛИЛИК ҲИССИЁТИНИ ҚЎЗҒАНГ

Дейл КАРНЕГИ

ҚАНДАЙ ҚИЛИБ ДЎСТ ОРТТИРИШ МУМКИН?

Ҳаётда ҳар бир инсон, ҳатто кўзгуда кўриб турган аксингиз ҳам, ўзига ғоят ҳурмат билан қарайди ва ўзини ажойиб, беғараз одам деб билади.

Ж. Пирпонт Марган ўзининг кичик комедияларидан бирида ҳар бир одам хатти-ҳаракатининг икки сабаби бўлишлигини айтади: бири ҳақиқий ва иккинчиси талаффузда қулоққа яхши эшитиладиган сабабдир.

Инсоннинг ўзи ҳақиқий сабабга амал қилади. Буни таъкидлашга ҳожат йўқ. Биз ҳаммамиз ўзимизни олийҳиммат қилиб кўрсатишни афзал, деб биламиз. Шунинг учун агар одамларга таъсир ўтказишни хоҳласангиз, уларнинг ҳимматлилик майлларини «нишон»га олинг.

Марҳум Нортклифф ўзига ёқмаган портрети газетада чиқарилганини билиб қолган ва редакторга мактуб йўллаган. Мактубда «Бундан кейин бу портретни газетада чиқарманг, негаки у менга ёқмайди», деб ёзмаган, албатта. У редакторда олиҳимматлилик ҳиссиётини қўзғашга ҳаракат қилган. Шу боис «Илтимос, ўша портретни бошқа чоп этмасангиз. Бу менинг онамни ранжитади» деб мурожаат қилган редакторга.

Кенжа Жон Д. Рокфеллер газеталар фотографлари унинг фарзандлари суратларини босиб чиқаришни тўхтатишларини айтмоқчи бўлганида ҳам, олиҳимматлилик майлига умид боғлаган. У фотографларга тўғридан-тўғри: фарзандларим суратларини босиб чиқаришингизни истамайман, демаган. Аксинча, ҳар бир одам қалбида болаларга дилозорлик қилмаслик истаги чуқур ўрнашганлигини назарда тутиб, шундай деб ёзган: «Биродарлар, сизларга дилимдаги бир гапни айтмоқчийдим. Ҳаммангизда бўлмасаям, баъзи бирларингизда фарзандлар бўлса керак. Билсаларинг, суратларини газетада чиқариб, бунчалар ошкор қилиш болалар учун зарарлидир».

Бироқ бу ўринда ҳар нарсага ишончсизлик билан қаровчи одам шундай дейиши ҳам мумкин: «Хўп, Нортклифф ва Рокфеллер олиҳимматлилик майлига умид боғлаб, зарар қилишмапти, дейлик. Лекин менга ўжар қарздорларимдан ҳисоб-китоб талаб қилишга тўғри келадиган бўлса, бу усул қўл келармикин...»

Балким, бу шубҳа ҳам ўринлидир. Ҳаётда барча ҳолларда қўлланиладиган усулнинг ўзи йўқ ва бирон нарса барча одамларга бир хилда таъсир қилмайди. Агар сиз ҳозир эришган натижаларингиздан қаноатланган бўлсангиз, у ҳолда бирон нарсани ўзгартиришга ҳожат борми? Агар қаноатланмасангиз, нега бошқа усулни синаб кўра қолмайсиз?

Нима бўлгандаям, менинг собиқ студентим Жеймс Л. Томас айтиб берган мана бу бўлиб ўтган воқеа сизни қизиқтиради, деб ўйлайман.

Автомобиль компанияларидан бирида олтита мижоз кўрсатилган хизмат ҳисоб варақасидаги суммани тўлашдан бош тортишади. Мижозлардан биронтаси ҳам ўз ҳисоб варақаси устида тортишмасди, лекин уларнинг ҳар бири варақанинг қайсидир бандидаги суммани нотўғри деб ҳисобларди. Лекин барча ҳолларда мижозлар иш бажарилганини тасдиқлаб имзо чеккан эдилар. Компания буни мижозларга айтган. Бу биринчи хато бўлган.

Молия бўлими ходимлари муҳлати ўтиб кетган ҳисоб варақасидаги суммани тўлашга эришиш учун ҳаракат қилишган. Ўша ҳаракатлар муваффақиятли чиққан, деб ўйлайсизми?

1. Улар ҳар бир мижоз ҳузурига бориб, аллақачон муҳлати ўтиб кетган ҳисоб варақасидаги суммани ундиришга келганликларини кескин оҳангда айтишган.

2. Улар компания мутлақо ва шак-шубҳасиз ҳақ, шундай бўлгач, мижоз мутлақо ва шак-шубҳасиз ноҳақ эканлигини тўғридан-тўғри айтишган.

3. Улар компания автомобиллар тўғрисида мижозга қараганда анча кўп нарсани билишлигига ишора қилишган. Шундай экан, гапни чўзиб ўтиришнинг ҳожати борми?

Натижа нима бўлди: ўзаро баҳс бошланди. Компания ходимларининг ўша далиллари мижозларни ишонтириб, ҳисоб-китоб масаласини ҳал қилиши мумкинмиди? Бу саволга сизнинг ўзингиз жавоб беришингиз мумкин.

Молия бўлими бошлиғи талантли юристларни майдонга туширишни ҳам мўлжаллаб қўйганди. Хайриятки, бу ишга компания бошқарувчиси эътибор бериб қолди. Бошқарувчи қарзни тўлашдан бош тортаётган мижозлар тўғрисидаги маълумотлар билан танишиб чиқди: улар доим иззат-икромда бўлиб, ҳисоб варақалари суммасини вақтида тўлаб келганликларини аниқлади. Бу ўринда нимадир чаккироқ бўлган, улар билан муомалада нимадир мутлақо нотўғри бўлган. Бошқарувчи Жаймс Л. Томасдан ана шу «тўланмаган ҳисоб варақалари» билан шуғулланишни илтимос қилади.

Мана, мистер Томаснинг қилган ишлари:

1. Менинг ҳар бир мижоз ҳузурига боришдан мақсадим шак-шубҳасиз насияни ундириш эди, албатта, — дея ҳикоя қилиб берган ди Томас. — Лекин мен бу ҳақда бир оғиз ҳам гапирмадим, компаниямиз нимани бажарди-ю, нимани бажармаганини аниқлагани келдим, дедим.

2. Фикрларини шахсан эшитмагунимча, мен ҳеч нарса қилолмаслигимни, компаниямиз сира ҳам ўзини бенуқсон, деб ҳисобламаслигини мижозларга тушунтирдим.

3. Ҳар бир мижозга: мени фақат сизнинг машинангиз қизиқтиради, чунки уни фақат ўзингиз яхши биласиз ва бу хусусда сизнинг фикрингиз ягона эътиборли фикрдир, дедим.

4. Мижозларнинг ҳар бирини диққат ва хайрихоҳлик билан тингладим, чунки улар шуни жуда-жуда исташарди ва суҳбатимиз бошидаёқ шундан умидвор бўлишганди.

5. Ниҳоят, мижознинг ҳалол иш тутишига умид боғлаб, уни олиҳимматлиликка даъват этдим. Авваламбор, дедим мен, сизнинг кайфиятингизни ҳис этиб турганлигимни ва сизга ёмон муомала қилганликларидан воқиф эканлигини билишингизни истардим. Сиз учун ёқимсиз ишлар бўлган, ходимларимиздан бири нотўғри муомала қилган. Бунга сира йўл қўймаслик керак эди. Мен компаниянинг вакили сифатида бундан жуда афсусланаяпман ва сиздан узр сўрайман. Гапларингизни эшитиб туриб, адолатпарварлигингиз ва сабр-тоқатингиздан ғоят таъсирландим. Умидим шуки, менга бир мурувват кўрсатсангиз, яъни ўзингиздан бошқа ҳеч ким яхши билмайдиган ишни бажарсангиз. Мана, бу сизнинг ҳисоб варақангиз. Ўзингизни компаниямиз президенти ўрнига қўйинг-да, уни хоҳлаганингизча тузатинг, сизга тўла ишонганимдан шундай деяпман. Сиз нима десангиз, шу бўлади.

Мижозлар ҳисоб варақасини ўзгартиришга уриниб кўришдими? Ҳа, уринишга уриниб кўришди-ю, аммо ноқулай аҳволга тушишди. Ҳисоб варақасидаги сумма 150 дан 400 долларгача эди — мижозлар уни камайтиришдими? Ҳа, биргина мижоз. У варақанинг қандайдир баҳсли бандидаги сарфнинг бир пеннисини тўлашдан бош тортди. Қолган беш мижоз компания билан тўла ҳисоб-китоб қилишди. Энг қизиғи, шундан кейинги икки йил мобайнида ўша олти мижоз компаниядан янги машиналар сотиб олишди!

Шундай қилиб, агар сиз бирон кимсани ўз нуқтаи назарингизга ишонтиришни истасангиз, —

Унда олиҳимматлилик майлини қўзғатинг!

(Давоми бор. Боши газетанинг ўтган сонларида).

• *Шахмат бурчаги*

Халқаро арбитр М. МУҲИДДИНОВ бошқаради.

ТАЛАБГОРЛАР ЭНДИ ТЎРТТА

Бир йил муқаддам тож талабгорларининг сони 14 та эди. Ўтган йил бошларида Канадада ўтказилган нимчорак финал матчлари уларнинг ярмини тож учун бўладиган кейинги курашлардан четлаштирди. Халқаро шахмат федерацияси тасдиқлаган Низомга кўра, жаҳон экс-чемпиони А. Карпов ғолиблар сафига киритилиб, 8 нафар чорак финал иштирокчиси аниқланди.

Чорак финалларнинг дастлабкиси ўтган йилнинг ёзида Лондонда ўтказилиб, унда англиялик гроссмейстерлар Шорт билан Спилмен ўзаро куч синашдилар. Кароматлар тўғри чиқмади: ғалаба қозониши кутилган Шорт 1,5:3,5 ҳисобида мағлуб бўлиб, сафдан чиқди.

Қолган 3 та чорак финал матчлар яқинда бирин-кетин поёнига етди. Дастлаб москвалик А. Юсупов билан канадалик Спраггетт беллашдилар. Белгиланган 6 учрашувда масала ажрим бўлмай қолди: ҳисоб 3:3 бўлганлиги туфайли Низомга кўра, яна 2 та қўшимча партия белгиланди. Бунисида ҳам ора очилмай қолди — иккиласи ҳам дуранг бўлди. Томонлар энди биринчи ғалабагача курашни давом эттиришлари зарур эди. Қисқартирилган вақт контроли, яъни тезкор ўйинда А. Юсуповнинг омади чопди. Шундай қилиб, 5:4 ҳисобида ғалаба қучган москвалик гроссмейстер иккинчи бўлиб ярим финалга чиқди.

Учинчи чорак финал матч АҚШнинг Тошкент билан биродарлашган Сиэтл шаҳрида ўтказилди. Бу ерда А. Карпов билан исландиялик ёш гроссмейстер Хьяртарсон баҳс юритдилар. Кутилганидек тажрибали жаҳон экс-чемпиони Карпов осонгина устун келди. Ҳисоб — 3,5:1,5. Ниҳоят тўртинчи чорак финал матчда энг тажрибали гроссмейстерлар венгриялик Лайош Портиш ва голландиялик Ян Тимман учрашдилар. Дастлабки тўрт ўйиндан сўнг Портиш бир очко ўзиб кетган бўлса-да, кейинги икки учрашувни, айни чоғда матчни бой бериб қўйди.

Шундай қилиб, 4 та ғолиб аниқланди. Қуръага кўра, Карпов Юсупов билан, Спилмен эса Тимман билан куч синашадиган бўлди. Иккала ярим финал матч ҳам шу йилнинг октябрь ойида Лондонда ўйналади. Икки ғолиб келгуси йилнинг биринчи ярмида ўзаро учрашиб, жаҳон чемпиони Г. Каспаров билан дона сурадиган ягона тож талабгорини аниқлайди. Ҳар қалай кўпчилик мутахассислар бу галги саралаш мусобақаларида ҳам А. Карповнинг имкониятларини юқори баҳоламоқдалар.

САРДОРЛАРНИ ДОҒДА ҚОЛДИРИБ...

Ҳозирги замон шахматининг салафи — Шарқ шатранжи VIII аср ўрталарида Испания орқали Европага тарқалганлиги маълум. Шахмат ўйинининг кенг ривож топишида Испаниянинг роли катта. Дастлабки босма шахмат китоблари шу ерда пайдо бўлган. Анъана тикланмоқда. Кейинги йилларда Испанияда шахматга қизиқиш кучайиб, нуфузли мусобақалар ўтказиб турилибди. Чунончи, 1987 йили Севильяда бўлиб ўтган жаҳон биринчилиги матчи ва қатор халқаро турнирлар ҳаваскорлар сафи тобора кенгайишига, маҳаллий газета ва журналлар саҳифаларида махсус шахмат бўлимлари очилганлиги бу қадимий ақл-идрок ўйинига бўлган ҳавасни оширишга имкон берди.

Яқинда жаҳоннинг ўн бир нафар донгдор гроссмейстери бу мамлакатнинг Линарес шаҳрига тўпланиб, ўзаро куч синашди. Бу супертурнир иштирокчилари орасида саралангaн тўртта тож талабгорининг учтаси: А. Карпов, Ян Тимман ва А. Юсупов бор эди, бош совринни уларнинг бирортасига ҳам насиб этмади. Улоқ львовлик 20 ёшли шахматчи Василий Иванчукда кетди. У 10 имкониятдан 7,5 очко жамғариб жаҳон экс-чемпиони А. Карповдан ҳам ўзиб кетди. Афсуски, бу истеъдодли ёш шахматчи бу гал тож учун курашиш ҳуқуқига эга эмас. Навбатдаги туркум мусобақаларда унинг номини ҳам учратсак, ажаб эмас. Хуллас, шахмат осмонида яна бир ёруғ юлдуз пайдо бўлди.

БУНИСИ ВАЗИФА

Мисол. 6 юришда мот.

Муҳаррир **У. УСМОНОВ.**

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ЎЗБЕКИСТОН ССР МЕҲНАТ ВА СОЦИАЛ ТАЪМИНОТ ДАВЛАТ ҚОМИТЕТИ

РСФСРнинг колхоз ва совхозларига доимий яшаб қолиш учун бориш юзасидан

ОИЛАЛАРНИ

ТАШКИЛИЙ РАВИШДА КЎЧИРАДИ

КЎЧИБ БОРИШНИ ИСТАГАН ГРАЖДАНЛАР ҚУЙИДАГИ МУДДАТЛАРДА РАСМИЙЛАШТИРИЛАДИЛАР:

— ПРИМОРЬЕ ЎЛКАСИГА — 1989 йил 14 апрелгача;
— ПСКОВ ОБЛАСТИГА — 1989 йил 20 апрелгача;
— ИВАНОВО ОБЛАСТИГА — 1989 йил 8 майгача;
— КОСТРОМА ОБЛАСТИГА — 1989 йил 15 майгача;
— ЯРОСЛАВЛЬ ОБЛАСТИГА — 1989 йил 20 майгача.
— РЯЗАНЬ ОБЛАСТИГА — 1989 йил 25 майгача.

Кўчиб бориш учун қарамоғида камида ишга лаёқатли икки аъзоси бўлган оилаларгина расмийлаштирилади.

Кўчиб бориш учун расмийлаштирилган оилаларга 2 тоннагача уй жиҳозларини бепул ташиб олиш ва йўлда бепул юриш ҳуқуқи берилади, уларга бир йўла ёрдам пули тўланади, етиб борилгач кўчиб борган оилалар уй-жой ёки квартира, ҳовли қурилишлари бўлган томорқа участкаси билан таъминланадилар.

Янги кўчиб борганлар икки йил мобайнида квартира ҳақи ва саккиз йил мобайнида қишлоқ хўжалиги солиқларини тўлашдан озод қилинадилар.

Барча справкалар ва расмийлаштиришга оид саволлар билан қуйидаги адресларга мурожаат қилинсин:

— ШАҲАРЛАРДА — аҳолини ишга жойлаштириш область шаҳар марказлари ва аҳолини ишга жойлаштириш бўйича бюроларга;
— НУКУС ШАҲРИДА — Қорақалпоғистон АССР республика марказига;
— РАЙОНЛАРДА — Қорақалпоғистон АССР республика маркази вакилларига ва аҳолини ишга жойлаштириш бўйича маҳаллий органларга;
— ТОШКЕНТ ШАҲРИДА — Космонавтлар проспекти, 6-уй ва Привокзальная кўчаси, 30-уй, шунингдек аҳолини ишга жойлаштириш бўйича район пунктларига.

Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлиги

ТОШКЕНТ ПЕДАГОГИКА БИЛИМ ЮРТИ

1989-1990 ўқув йили учун

мактабгача тарбия муассасаларининг тарбиячилари ихтисоси бўйича

СИРТҚИ БЎЛИМГА

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ўқиш муддати — 2 йилу 10 ой.

Машғулотлар ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Билим юртига кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: аттестат (асли ва нусхаси), ариза, 3х4 см. ҳажмдаги 4 дона фотосурат, 0,86/У формадаги медицина справкаси, меҳнат дафтарчасидан кўчирма ва иш жойидан справка.

Аризалар 1 апрелдан 31 майгача қабул қилинади.

Кириш имтиҳонлари: 1 потокда 5 майдан 15 майгача; 2 потокда 1 июндан 10 июнгача бўлиб ўтади.

Ўқишга кирувчилар она тили ва адабиёти (иншо), СССР тарихидан (оғзаки) имтиҳон топширадилар.

Билим юрти адреси: Тошкент шаҳри, Муқимий кўчаси, 178-уй. Телефон: 78-54-72.

СССР Сув хўжалиги министрлиги Бутуниттифоқ раҳбар ходимлари ва мутахассислари малакасини ошириш институти

ЎРТА ОСИЁ ФИЛИАЛИ

кафедралар бўйича

ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

мудир, доцентлар (3): экономика ва хўжалик механизмини такомиллаштириш;
мудир, доцентлар (3): сув хўжалиги қурилиши ва қурилиш индустрияси;
доцент: сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш ва уни қўриқлаш;
доцентлар (3): суғориш шохобчаларидан фойдаланиш ва уларни ремонт қилиш.

КОНКУРС МУДДАТИ — 14 апрелгача.

Ҳужжатлар конкурслар ҳақидаги Низомга мувофиқ қуйидаги адресга жўнатилсин: 700128, Тошкент шаҳри, Парашютная кўчаси 17-уй.

•

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг

МЕХАНИКА ВА ЗИЛЗИЛАГА БАРДОШЛИ ИНШООТЛАР ИНСТИТУТИ

«кукунли қопламалар ва материалларнинг физик-механик хоссаларини тадқиқ этиш» лабораториясининг мудири

ВАКАНТ ВАЗИФАСИГА КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Конкурс муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Адрес: 700143, Тошкент шаҳри, Академиклар шаҳарчаси, (1, 17-автобуслар; 13, 22-трамвайлар; 17, 18-троллейбусларнинг «Академиклар шаҳарчаси» бекати).

•

Театр

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 1/IV да **Абдулла Қодирийнинг Ўтган кунлари** (19.30), 2/IV да **Тергов давом этади.**

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЁШ ГВАРДИЯ» ДРАМА ТЕАТРИДА — 1/IV да **Паранжи сирлари** (19.30), 2/IV да **Паранжи сирлари** (19.30).

•

В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

27, 28 май соат 16 ва 19.30 да

М. Турғунбоева номидаги Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган

«БАҲОР» ДАВЛАТ ХАЛҚ РАҚС АНСАМБЛИ

Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган артист

Насиба АБДУЛЛАЕВА

«САМАРҚАНД» АНСАМБЛИ,

Ўзбекистон аскиячилар ва қизиқчилар конкурсининг лауреатлари:

Зайнобиддин ЮСУПОВ, Масиддиқ ШЕРАЕВлар иштирокида

КОНЦЕРТ

Программани — Фотима ИКРОМОВА олиб боради.

Билетлар сотилмоқда.

Ўзбекистон ССР Молия министрлиги коллективи социал тараққиётни маблағ билан таъминлаш бўлими бошлиғининг ўринбосари Ф. М. Галлямовага онаси

Асия Абдураҳмоновна КАРИМОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«Ўқитувчи» нашриётининг партия ва касаба союз комитетлари нашриёт педагогика адабиёти редакциясининг мудири М. Аҳмедовга онаси

Маҳбуба ОДИЛОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент политехника институти ректорати, партия комитети, жамоат ташкилотлари, трактор ва қишлоқ хўжалиги машинасозлиги факультетининг коллективи факультет декани, техника фанлари доктори, профессор А. С. Садриддиновга онаси

Шамсиқамархон АББОСОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» («Советский Узбекистан») Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-12-46, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

Газета офсет усулида, А—2 форматида босилади.